

Kulturhistoriskt värdefulla textiler i bruk och på museer

En jämförande studie av konserveringsåtgärder vid
tre textilkonserveringsateljéer i Sverige

Emma Waller

Uppsats för avläggande av filosofie kandidatexamen i
Kulturvård, Konservatorprogrammet

15 hp

Institutionen för kulturvård
Göteborgs universitet

2014:07

Naturvetenskapliga
fakulteten

Kulturhistoriskt värdefulla textilier i bruk och på museer
En jämförande studie av konserveringsåtgärder vid tre
textilkonserveringsateljéer i Sverige

Emma Waller

Handledare: Karin Hermerén

Kandidatuppsats, 15 hp
Konserveringsprogram
Lå 2013/14

Program in Integrated Conservation of Cultural Property
Graduating thesis, BA/Sc, 2014

By: Emma Waller
Mentor: Karin Hermerén

Textiles With a High Cultural Significance in Use And at Museums – A Comparative Study of Conservations Carried Out at Four Textile Conservation Ateliers in Sweden

ABSTRACT

This thesis aims to investigate whether or not there is a difference between how textiles with a high cultural significance are treated differently if the object is in an environment where it is meant to be used or if it the object is a museum object . This thesis aims to study if and how conservation treatments differ between historically valuable textile objects in use from those in museums. The study is based on four case studies where conservation reports are compiled and studied in order to gain an understanding of the possible differences. All the objects' original role is strictly functional. Two of the objects are still in use and have a religious and ceremonial significance. One of these objects are owned by the Swedish Royal Court and the other one is owned by the Swedish Church. The other two objects are museum objects that were previously in use with a functional role similar to that of the previous two objects, but without the religious significance. All of the objects are costumes. The two later objects are owned by *Livruskammaren and Skokloster slott med stiftelsen Hallwylska museet*. The textile conservators responsible for the various conservation treatments presented in this thesis have all been interviewed to provide a deeper understanding of the client and what underlines the decisions concerning methods and materials.

Based on the results from the study material, there are differences in the extent of the measures carried out and the values that are rewarded for the respective objects. The aesthetic values are highlighted regarding the objects in use and requirements of use justify more extensive measures than regarding the museum objects. It is also possible to discern differences in decision-making and who are engaged in this based on the owner of the object. The object owned by the Swedish Church, which also is protected in *Kulturmiljölag (1988:950)*, has other requirements regarding the decision procedures and documentation. In the other cases the conservators are more free regarding decision-making in conservation treatments.

Title in original language: Kulturhistoriskt värdefulla textilier i bruk och på museer
- En jämförande studie av konserveringsåtgärder vid tre
textilkonserveringsateljéer i Sverige

Language of text: Swedish

Number of pages: 68

Keywords: textile conservation, code of ethics, professional guidelines, decision making, cultural values,

ISSN 1101-3303

ISRN GU/KUV—14/xx--SE

Jag vill börja med att rikta ett stort tack till de textilkonservatorer som så vänligt svarat på mina frågor, ställt upp med material och framförallt deras tid. Utan er hade denna uppsats inte kunnat genomföras. Tack Augusta Persson och Bo Broman, HGK, Johanna Nilsson med kollegor, LSH, Ingeborg Skaar och Anna-Lena Erlandsson, Ingeborg Skaar Textilvård AB, och Lotti Benjaminsson med kollegor, SVK.

Jag vill också tacka min handledare, Karin Hermerén, som varit ett stöd under skrivprocessen och Charlotta Hanner Nordstrand, kursansvarige, som ihärdigt uppmuntrar och sprider en inspirerande kunskapsglädje omkring sig.

Slutligen vill jag tacka min familj, det är ni som gör det värt.

Innehåll

1	INLEDNING	9
1.1	Bakgrund	9
1.2	Problemformulering	9
1.3	Frågeställningar	10
1.4	Syfte.....	10
1.5	Målsättning.....	10
1.6	Tidigare studier och kunskapsläge.....	10
1.7	Etisk referensram	13
1.8	Avgränsningar.....	14
1.9	Metod och material	15
1.10	Källkritik	15
2	METOD OCH MATERIAL	16
2.1	FALLSTUDIER	16
2.2	Föremål A, Ärkebiskopskåpa Tx I nr. 38	17
2.2.1	Föremålet och ägare.....	17
2.2.2	Konservatorn	17
2.2.3	Tillstånd och åtgärder	18
2.3	Föremål B, Biskop Arvid Runestams kåpa	19
2.3.1	Föremålet och ägare.....	19
2.3.2	Konservatorn	20
2.3.3	Tillstånd och åtgärd	20
2.4	Föremål C, Arlequindräkt	21
2.4.1	Föremålet och ägare.....	21
2.4.2	Konservatorn	22
2.4.3	Tillstånd och åtgärd	22
2.5	Föremål D, Karl X Gustavs byxor	23
2.5.1	Föremålet och ägare.....	23
2.5.2	Konservatorn	23
2.5.3	Tillstånd och åtgärd	24
2.5.4	Sammanfattning.....	25
2.6	INTERVJUER	26
2.7	Informant 1, textilkonservator vid Kungliga Husgerådskammaren	26
2.8	Informant 2 och Informant 4, textilkonservatorer hos Ingeborg Skaar Textilvård AB	27
2.9	Informant 3, textilkonservator vid Livrustkammaren och Skokloster slott med stiftelsen Hallwylska museet	27
2.10	Svenska föreningen för textilkonserverings årsmöte	28
3	DISKUSSION OCH SLUTSATSER	30
3.1	Beslutsfattningen.....	30
3.2	Åtgärderna	31
3.3	Diskussion och dokumentation	32
3.4	Värden och etik	32
3.5	Förslag på vidare forskning	34
4	SAMMANFATTNING	35
5	Bild- och illustrationsförteckning	37
6	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	37
7	Bilagor	i
7.1	Bilaga 1 Konserveringsrapport Korkåpa HGK nr. 38 2012	i

7.2	Bilaga 2 Konserveringsrapport Biskop Arvid Runestams kåpa	iii
7.3	Bilaga 3 Konserveringsrapport Arlequindräkt.....	vii
7.4	Bilaga 4 Konserveringsrapport Karl X Gustavs byxor	viii
7.5	Bilaga 5 Intervju Informant 1 – Elektronisk kommunikation.....	ix
7.6	Bilaga 6 Intervju Informant 2 och Informant 4 – Elektronisk kommunikation.....	x
7.7	Bilaga 7 Intervju Informant 3 – Anteckningar från telefonintervju.....	xi
7.8	Bilaga 8 Anteckningar från SFTs årsmöte 4 april 2014	xiii

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Jag har under utbildningen vid konservatorsprogrammet på Göteborgs universitet många gånger funderat över hur de etiska riktlinjerna för konservatorsyrket fungerar i praktiken, om och hur det skiljer sig mellan olika institutioner och mellan olika föremål konservatorn arbetar med. Så vitt jag har kunnat bedöma skiljer sig typen av konservering åt mellan den som utförs hos privata ateljéer, på uppdrag av till exempel Svenska kyrkan eller privatpersoner, och den som utförs vid museum. Skillnaden ligger främst i det att privata konservatorer i större utsträckning än de museianställda ägnar sig åt praktisk konservering medan de museianställda främst ägnar sig åt preventiv konservering. Jag funderar över vad detta får för långsiktig konsekvens för föremålen och för textilkonservatorns yrkesroll.

Det finns många intressanta ingångar till detta ämne och en mängd parametrar som kan vägas in och diskuteras. Till exempel kan det vara av intresse att ingående diskutera ägarens roll i beslutsfattningen och hur detta spelar in på val av konserveringsåtgärder. En annan parameter av vikt och intresse är ekonomin, hur resurserna påverkar vilka beslut som tas gällande vård och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla textilföremål. I denna studie görs en inledande undersökning av ämnet genom att jämföra praktiska konserveringsåtgärder utförda på föremål i bruk respektive föremål på ett museum.

1.2 Problemformulering

Om skillnaden i åtgärdsnivå gällande textilföremål är märkbar beroende på ägare och hur, eller om, föremålet är menat att användas, är det av intresse att undersöka hur denna eventuella skillnad mellan föremål är beskriven i litteraturen och i de etiska riktlinjer som reglerar konservatorsyrket. Vidare är konservatorns egen syn på huruvida dennes arbete skiljer sig åt mellan textilföremål i bruk respektive i museimiljö av intresse att undersöka. Om det är föremålets placering/funktion och inte dess tillstånd som bestämmer åtgärder borde diskussionen om konservatorns yrkesroll breddas, tydliggöras och föras i fler sammanhang. Under Svenska föreningen för textilkonserverings (SFT) årsmöte i april 2014 fördes en diskussion kring hur åtgärder skiljer sig åt mellan främst museer och privata konserveringsateljéer. Det framgick då att åtgärderna kan skilja sig markant mellan museibundna konserveringsateljéer respektive privata konserveringsateljéer, något som mötesdeltagarna ansåg vore önskvärt att fortsätta diskutera inom SFT.

De föremål i brukande miljö som jag har valt att undersöka i denna uppsats finns i den kyrkliga miljön. Dessa är intressanta och unika utifrån flera olika aspekter. Föremålen i Svenska kyrkan kan sägas vara bärare av såväl immateriella som materiella värden. De har först och främst ett högt traditionellt och symboliskt värde, och är en del av ett sammanhang med gudstjänster och övriga religiösa ceremonier. Dock är det i bruket dessa värden blir tydliga. De är också, som föremål tillhörande Svenska kyrkan, skyddade enligt Kulturmiljölag (1988:950) och utgör därmed en unik föremålskategori i förhållande både till museiföremål och privatägda föremål. Dessa aspekter kan alla antas inverka på hur konservering av föremålen utförs. Museiföremålen undersökta i denna studie härstammar inte från den kyrkliga miljön.

1.3 Frågeställningar

Utifrån problemformuleringen ovan ämnar denna studie att genom följande frågeställningar belysa och undersöka de etiska problemen i synnerhet.

- Vilka faktorer kan ligga till grund för ett beslut om konservering samt beslut om metod- och materialval vid konservering av de textila föremålen i bruk kontra de textila museiföremålen i fallstudierna?
- Hur skiljer sig konserveringsåtgärderna mellan de textila föremålen i fallstudierna placerade i en brukande miljö kontra i ett museum?
- Vilka värden är det som bevaras vid konserveringarna i fallstudierna?
- Hur väl fungerar de etiska riktlinjerna idag och är de aktuella?

1.4 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka om och hur konserveringsåtgärder skiljer sig åt mellan föremål i bruk och museiföremål, samt vilken roll ägaren har i beslutsfattningen. Studien syftar även till att undersöka om och hur arbetet skiljer sig åt mellan textilkonservatorer med en offentlig anställning och de som arbetar vid en privat textilkonserveringsateljé.

Vidare syftar uppsatsen till att undersöka textilkonservatorers syn på om och hur deras arbete skiljer sig åt beroende på om de arbetar med ett textilföremål i bruk eller ett museiföremål och vem uppdragsgivaren är.

1.5 Målsättning

Målsättningen är att lägga en grund för vidare undersökningar inom ämnet, samt en diskussion kring synsättet på konservering. Hur konservatorer förhåller sig till föremål i olika miljöer samt hur denna förhållning påverkar val av konserveringsmetoder samt övriga bevarandeåtgärder.

Målet är även att lyfta de etiska riktlinjerna som finns för konservatorsyrket och fråga om dessa bör omarbetas, förnyas och anpassas för olika föremålskategorier.

1.6 Tidigare studier och kunskapsläge

1961 formulerade dåvarande IIC-American Group, nu AIC, den första standarden för praktisering av konservatorsyrket. Dokumentet, *"IIC American Group Standards of Practice and Professional Relations for Conservators"*, antogs vid IIC-American Groups årliga möte 1963 och publicerades sedan i *Studies in Conservation* 1964. IIC-American Group var även först med att formulera etiska riktlinjer för konservatorer, dessa antogs vid det årliga mötet 1967. Standarden och de etiska riktlinjerna har reviderats vid flertalet tillfällen och den senaste versionen är från 1994 (AIC, 2013 [1994]).

1986 antog ICOM *"ICOM Code of Ethics for Museums"*. Dokumentet är enligt ICOM ett

referensverktyg och fastställer den lägsta standarden för det professionella arbetet vid ett museum, gällande både driften av museet samt dess personal (ICOM, 2012).

ICOM-CC antog en reviderad version av dokumentet ”*The Conservator-Restorer: a Definition of the Profession*” vid deras triennala möte 1984. Dokumentets syfte är att fastställa de grundläggande syftena, principerna och kraven för konservatorsyrket (ICOM-CC, n.d. [1984]). Vid ICOM-CCs triennala konferens 2008 antogs en resolution gällande konserveringsterminologin. Syftet med detta var att underlätta den internationella kommunikationen inom konservatorsyrket, samt för att underlätta kommunikationen med allmänheten och i litteraturen (ICOM-CC, n.d. [2008]).

2002 antog European Confederation of Conservator-Restorers’ Organisations (E.C.C.O.) dokumentet ”*E.C.C.O. PROFESSIONAL GUIDELINES*”, i vilket definitioner av konservatorsyrket presenteras tillsammans med etiska riktlinjer för yrkesverksamma konservatorer (E.C.C.O., 2002).

Vidare vad gäller konserveringsetiken har jag använt mig av internationellt erkända och väl refererade verk som Muños Viñas *Contemporary theory of conservation* (2005) och Chris Caple *Conservation skills: judgement, method and decision making* (2000). Båda dessa verk har ett internationellt perspektiv och är riktade till konservatorer verksamma inom samtliga materialkategorier. Muños Viñas diskuterar frågorna om varför och hur konservering utförs. Författaren refererar till en rad olika teoretiker inom fältet för att redogöra för den samtida bild av varför konservering utförs. Muños Viñas ger en bild av att det i många fall är känslor av olika slag som styr besluten om varför vi konserverar. Muños Viñas förklarar också hur fokus förflyttats från sanningar till innebörder i diskussioner kring vad och varför något ska konserveras.

Caple presenterar problemen konservatorn kan ställas inför vid de olika momenten i dennes arbete. Caple diskuterar bland annat orsakerna till att kulturarvet ska bevaras, och menar att vi som människor behöver det förflutna att relatera till för att kunna legitimera och förstå det nuvarande. Något som är betydelsefullt på såväl individnivå som för grupper och nationer för att få en legitimitet. Caple refererar till UNESCO och deras syn på kulturarvet som en grundläggande rättighet likt mat och vatten, och menar att det är en restriktion av en persons frihet att förvägra denne sitt förflutna (Caple, 2000, p. 12)

För en etikdiskussion inriktad mot arbetet med textilföremål, har jag till denna uppsats främst utgått från en artikel av Hanna Jedrzejewska, *Problems of ethics in the conservation of textiles*. Artikeln blev först publicerad år 1980 i *Conervazione e Restauro dei Tessili: Convegno Internazionale [Conservation and Restoration of Textiles: International Conference]* (Jedrzejewska, 1980) och sedan 2011 i antologin *Changing views of textile conservation* (Brooks & Eastop, 2011), ur vilken jag har hämtat artikeln. I artikeln nämner Jedrzejewska elva etiska principer som är applicerbara på problem som kan uppstå inom textilkonservering. Hon påpekar att alla etiska principer skulle vara omöjliga att lista men att dessa elva kan ses som några typiska. Vidare listar författaren ett antal problemområden som textilkonservatorn kan ställas inför, samt några exempel på åtgärder som författaren anser behöver en mer ingående kritisk diskussion.

Vidare vad gäller yrkesetiken riktad mot textilkonservering har jag använt mig av ett kapitel i boken *Textile conservation: advances in practice* (Lennard & Ewer, 2010a) skrivet av Frances Lennard och Patricia Ewer, *Treatment options – what are we conserving?* (Lennard &

Ewer, 2010b). Författarna tar i detta kapitel bland annat upp vad de anser vara en skiftande ställning inom textilkonserveringen, från 1980-talet till slutet av 1990-talet. Under 1980-talet ligger mycket fokus på tekniska framsteg och inom konservering publiceras många artiklar där konserveringsåtgärden är i fokus menar författarna. De anser sig se en skiftning under 1990-talets slut då det istället diskuterades varför en åtgärd borde utföras. Föremålets roll och användning tas i beaktande vid val av konserveringsmetod och det finns enligt författarna en större medvetenhet kring till vilken grad föremålets funktion spelar in vid metod- och materialval (Lennard & Ewer, 2010b).

För att få en fördjupad förståelse för hur textilkonserveringen har växt fram i Sverige har jag bland annat använt mig av *John Böttiger – en konserveringsateljé växer fram vid Kungliga Husgerådskammaren* (Almqvist et al., 2000). I denna bok redogörs för hur textilkonserveringsateljén vid Husgerådskammaren (HGK) växer fram från det att John Böttiger anställs som intendent på Stockholms slott 1885, till att han i samarbete med Agnes Branting, Licium och HV inrättar en konserveringsateljé för vävda tapeter vid HGK. Denna redogör specifikt för hur ateljén vid HGK växte fram, men ger även en bild av synen på konservering i Sverige vid denna tid. Boken fungerar som ett komplement till *Den ljusskygga textilkonsten* (Lundwall, 2003) som ger en bredare bild av hur textilkonserveringen växte sig större och starkare under 1900-talet, med utgångspunkt i arbetet som utfördes av de personer som sedan skulle starta föreningen Pietas.

Den ljusskygga textilkonsten (Lundwall, 2003) ger en god förståelse för hur den svenska textilkonserveringen växte fram genom arbetet med de kyrkliga textilierna. Boken ger en bra historia kring hur den svenska textilkonserveringen etablerades och utvecklades under 1900-talet. Bland annat redogör författaren för hur användandet av begrepp förändrades under århundradet, och vilken innebörd detta fick för vilken åtgärdsnivå konservatorerna kunde välja att hålla sig på vid behandling av föremålen. Pietas använde 1910 första gången rubriken ” Vid konservering”, 1912 använder de istället ”Konserveringsåtgärder” och 1928 ersätter ”Tillstånd” och ”Åtgärder” den tidigare rubriken. Dessa rubriker används i åtgärdsförslag och konserveringsrapporter än i dag. (Lundwall, 2003, s. 97) Författaren presenterar terminologin inom konservering där denne definierar begreppen ”konservering”, ”restaurering” och ”renovering-reparation”. I boken tas även utvecklingen kring användandet av begreppet etik upp. Författaren berättar att begreppet etik börjar användas och diskuteras först under 1980-talet då konservatorsutbildningen startade i Göteborg. Innan dess finns det inte nämnt i dokumentationen även om många diskussioner har rört närliggande ämnen. Författaren menar att det är först efter Nordiska konservatorsförbundets (NKF) elfte kongress 1988 som begreppet konserveringsetik blir en självklar del inom diskussionerna om konservering och konserveringsåtgärder i Sverige (Lundwall, 2003, s. 198).

I antologin *Textilkonservering: att vårda ett kulturarv* (Christensson & Overland, 2012), ges en mångsidig och aktuell bild av hur textilkonservators arbete i Sverige kan se ut på olika institutioner och konserveringsateljéer. Boken består av ett antal artiklar skrivna av svenska textilkonservatorer verksamma inom olika områden av textilkonserveringen. Till exempel beskrivs det i ett kapitel hur arbetet ser ut för en textilkonservator vid ett museum som har många skiftande utställningar, och vad detta ställer för krav på konservatorn och samarbetet mellan de olika yrkesgrupperna som finns representerade på ett museum (Javér, 2012). I ett annat kapitel tas utlån från museer upp, och vad det kan få för konsekvenser för föremål och budgeten för dess konservering (Franzon & Enhörning, 2012). Vidare har Lotti Benjaminson skrivit ett kapitel om hur arbetet med kyrkotextilier ser ut och vilka lagar som finns som reglerar arbetet, samt vilka myndigheter som är inblandade (Benjaminson, 2012)

En källa som har fungerat som kurslitteratur under stora delar av konservatorutbildningen och som inom textilkonserveringen flitigt har refererats till, är Sheila Landis *The Textile Conservator's Manual* (1992). I boken ges en genomgång om textiliers kemiska och fysiska uppbyggnad. Läsaren kan även hitta information om en del av de kemikalier som använts och används inom textilkonservering. Vidare ger Landi en rad konkreta tips och råd om hur textilkonservering kan och bör utföras enligt författaren (Landi, 1992). Landi har även ett kapitel i början av boken där hon tar upp frågan om etik och estetik. Landi menar här att det etiskt korrekta är att bevara ett föremål så att det både ger information och njutning (Landi, 1992, s. 4) Författaren tar även upp diskussion och kompromisser som en viktig del av konservators arbete, och menar att det kan finnas andra yrkesgrupper än konservatorer som har en kunskap om föremålets betydelse och vad som är av största vikt att bevara (Landi, 1992, s. 5).

Nationellt har inledande forskning gjorts kring vilka intressenter (Nyström Rudling, 2013) och samarbetspartners (Sand, 2003) konservatorer kan komma att förhålla sig till inför en konservering, och vad detta kan ge för resultat. Sands magisteruppsats *Vansinnigt kul eller frustrerande: samarbete inom konservering med tyngdpunkten på svensk textilkonservering*, beskriver vilka olika samarbetspartners en textilkonservator kan behöva arbeta med eller ta hänsyn till och vad detta kan få för effekt på bevarandet. Sand presenterar bland annat allmänheten, antikvarier och konservatorer som möjliga samarbetspartners (Sand, 2003). I Nyström Rudlings masteruppsats *Intressentens inflytande - En studie av intressenternas roll vid kalkmålningskonserveringen i Barsebäcks kyrka, utifrån tekniska, formella och värdemässiga perspektiv*, beskrivs utifrån författarens fallstudie de intressenter som kan ha en inflytelserik roll vid en konservering (Nyström Rudling, 2013).

1.7 Etisk referensram

Sverige saknar yrkesetiska riktlinjer specifikt riktade mot den svenska yrkeskåren där definitioner och begrepp är skrivna på svenska. Däremot är Nordiska konservatorförbundet Sverige (NKF-S) medlem i European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations (E.C.C.O.). E.C.C.O. är en paraplyorganisation för nationella konservatorsorganisationer inom EU, vilken har som främsta mål att främja en hög utbildningsnivå och arbeta för ett rättsligt erkännande av yrkeskåren (E.C.C.O., 2011). För att lyckas med målen har E.C.C.O. framtagit *E.C.C.O. Professional Guidelines* som består av tre delar, *the Profession*, *the Code of Ethics* samt *Basic Requirements for Education in Conservation/Restoration*. Här ges under första delen bland annat definitioner av vad en konservator är samt hur preventiv konservering, konservering och restaurering definieras. Under de etiska riktlinjerna fastslås konservators skyldigheter gentemot kulturarvet, beställaren, kollegorna och yrket. Till sist presenteras E.C.C.O.s krav på konservatorsprogrammen och vilken nivå dessa bör ligga på. Svenska föreningen för textilkonservering (SFT) är inte medlem i E.C.C.O.

International Council of Museums (ICOM) har gett ut ett dokument där de etiska reglerna som museer och museianställda anslutna till ICOM bör följa finns presenterade. ICOMs etiska regler är riktade till alla personer verksamma vid museer och är alltså inte specifikt riktade gentemot konservatorer. Dokumentet handlar snarare om hur ett museum ska drivas än hur konservatorer bör se på sin yrkesroll. Däremot är dokumentet av intresse i detta sammanhang då det är ett internationellt dokument som finns i flertalet översättningar, däribland svenska. Under kapitel 2.23 beskrivs arbetet med preventiv konservering.

2.23 Förebyggande konservering

Förebyggande konservering ingår som en viktig del av museets normsystem och i vården av samlingarna. Det är ett väsentligt ansvar för alla som utövar museiyrket att skapa och vidmakthålla en skyddande omgivning för samlingarna de har i sin vård, oavsett om de är i magasin, är utställda eller är under transport. (ICOM, 2011, p. 14)

I nästkommande underrubrik, 2.24, tas arbetet med den praktiska konserveringen upp och beskrivs som följande:

2.24 Konservering och restaurering av samlingarna

Museet bör noga övervaka samlingarnas tillstånd för beslut om när ett föremål kan behöva åtgärdas genom konservering eller restaurering av en kvalificerad konservator. Huvudsyftet bör då vara att stabilisera föremålet. All konservering bör dokumenteras och vara så reversibel som möjligt, och alla förändringar bör lätt kunna identifieras i jämförelse med originalsicket. (ICOM, 2011, p. 14)

E.C.C.O.s *Professional Guidelines* är ett dokument giltigt och användbart för konservatorer verksamma inom samtliga material- och föremålskategorier och samtliga arbetsplatser, medan ICOMs *Etiska regler* är riktade till samtliga yrkesgrupper verksamma inom museisektorn och inte till konservatorer specifikt.

1.8 Avgränsningar

Jag har i denna uppsats en begränsad mängd fallstudier, detta gör att generella slutsatser kan vara svåra att dra. Däremot kan de visa på en tendens inom konservatorsyrket vilken kan vara intressant att undersöka vidare.

Gällande föremålen jag har valt att undersöka i fallstudierna, har jag ställt som krav att deras originalroll varit ett textilföremål med en tydlig funktionell roll. Jag har uteslutit föremål som har eller haft en enbart utsmyckande funktion. Samtliga föremål är dräkter.

Vidare vad gäller intervjuerna, har jag avgränsat dessa till att endast innefatta intervjuer med textilkonservatorerna ansvariga för de konserveringar som utfördes under 2000-talet. De äldre konserveringsrapporterna som presenteras i studien fungerar som referenser och jämförande material, och har inte bedömts som aktuella för att kunna besvara studiens frågeställningar.

Jag har även valt att avgränsa den ekonomiska aspekten i den mån att jag inte undersökt beställarnas budgetar och hur mycket av de ekonomiska medlen som är avsatta för vård och underhåll. Vad gäller olika intressenters roll i beslutsfattningen har jag avgränsat mig till att enbart förhålla mig till ägaren av föremålet. Detta med bakgrund av att liknande forskning har gjorts (Sand, 2003) (Nyström Rudling, 2013).

Denna studie är avgränsad till att lyfta fram de etiska riktlinjerna för konservatorsyrket och vad dessa har för inverkan och betydelse för konservatorernas arbete. Det finns ytterligare referensramar som påverkar konservatorers arbete som studien inte undersöker djupare. Exempel på sådana referensramar är internationella standarder, vilka bland andra Riksantikvarieämbetet arbetar med att ta fram och formulera, nationella och internationella konferenser samt artiklar.

1.9 Metod och material

Inför den här uppsatsen har jag utfört förundersökningar i form av litteraturstudie och informella samtal med yrkesverksamma textilkonservatorer från olika typer av arbetsplatser. Jag har även deltagit i ett seminarium som hölls under SFTs årsmöte i april 2014 utifrån frågeställningen *Har vi och bör vi ha samma etik och metoder för föremål som brukas och de som är museiföremål?* Den förkunskap jag har efter fem terminer på konservatorsprogrammet har även legat som en grund för de tankar och referensramar jag har att förhålla mig till.

1.10 Källkritik

Det huvudsakliga materialet till denna studie består av konserveringsrapporter och intervjuer. Två källor som kan lämna stort utrymme för tolkningar och egna värderingar. Jag har dock i största möjliga utsträckning försökt presentera dessa källor sakligt och utan att lägga in mina egna värderingar, värderingarna har lagts till först under diskussionen.

En stor del av den litteratur som använts till denna studie börjar bli något gammal, dock är det mycket som fortfarande är aktuellt och som används som kurslitteratur under utbildningen av konservatorer i Sverige idag.

2 METOD OCH MATERIAL

Uppsatsen grundar sig delvis på fyra fallstudier bestående av konserveringsrapporter från tre olika textilkonserveringsateljéer. Ur rapporterna lyfts åtgärderna fram och, i den mån det är möjligt, vad som beskrivs ligga till grund för beslut om aktuella åtgärder. Åtgärderna jämförs sedan mot varandra och eventuella slutsatser blir möjliga att dra av detta.

Vidare har jag använt mig av intervjuer för att ytterligare kunna svara på mina frågeställningar och för att få en djupare förståelse kring vad som ligger till grund för metod- och materialval vid de undersökta konserveringarna, samt vilka beslutsfattare som funnits med gällande åtgärderna.

Litteraturstudien använde jag till största del för att få en djupare förståelse för hur de etiska riktlinjerna är formulerade gällande bevarandet av föremål placerade på museer samt föremål placerade i kyrkor eller i den offentliga miljön. Jag fick genom litteratur en uppfattning av hur textilkonservatorer ser på sin egen roll och hur detta har förändras över tid.

2.1 FALLSTUDIER

Denna uppsats bygger delvis på fyra fallstudier bestående av konserveringsrapporter rörande fyra dräkter. Fallstudierna är utvalda för att få ett material som är jämförbart såtillvida att samtliga föremåls originalroll varit att bäras och brukas. Föremålen skiljer sig åt genom att de två första fortfarande är i bruk medan de två sista är museiföremål. Föremålen är inte heller helt jämförbara i det avseende att skadebilden ser olika ut för de olika föremålen. Dock är samtliga föremål menade att vidare kunna bäras av antingen en person eller vara monterade på en docka då konserveringen är genomförd. För att få en förståelse för vilket tillstånd föremålen varit i samt vilka åtgärder som utförts, har konserveringsrapporterna studerats. Nedan följer en sammanställning av den information som konserveringsrapporterna gett. Konserveringsrapporterna från 2000-talet går att finna i sin helhet bland bilagorna (Bilaga 1, 2, 3 respektive 4).

De två första föremålen som presenteras har gemensamt att de båda ingår i ett religiöst och ceremoniellt sammanhang där föremålen har ett betydande symboliskt och estetiskt värde. Det tredje föremålet har i sin originalroll använts som teaterkostym och har därmed i sin originalroll besittit ett visst ceremoniellt och symboliskt värde. Föremålet har idag framförallt ett historiskt värde. Det fjärde föremålet har burits av en svensk kung och besitter därmed ett starkt symboliskt och historiskt värde. Detta föremål har inte funnits i ett ceremoniellt sammanhang.

Informationen kring de organisationer och textilkonserveringsateljéer som presenteras nedan är hämtad från webbsidor, dessa webbsidor är inte utmärkta i noter men återfinns i Käll- och litteraturförteckningen.

2.2 Föremål A, Ärkebiskopskåpa Tx I nr. 38

Fig. 1. Ärkebiskopskåpa Tx I nr. 38. Foto: Kungl. Husgerådskammaren

2.2.1 Föremålet och ägare

Den första fallstudien utgörs av en ärkebiskopskåpa tillhörande Sveriges Kungahus. Föremål A är inköpt år 1751 inför kröningen av kung Adolf Fredrik och är fortfarande i bruk vid särskilda ceremonier, så som de kungliga dopen. Föremålet är tillverkat av ett benvitt siden och är rikligt dekorerat med guldbroderier samt täta rader av paljetter. Närmast under sidenet finns en blå linnelärft som utgör underlag för broderiet. Fodret är ej original. Jag har tagit del av konserveringsrapporter från åren 1979, 1980 och 2012 gällande detta föremål. Åtgärderna 1979 och 2012 är mindre omfattande men av olika karaktär. Arbetet som utfördes 1980 var en genomgripande konservering med omfattande åtgärder. De tre rapporterna presenteras för att ge en uppfattning om föremålets konserveringshistoria och hur åtgärderna förändrats över tid, något som Informant 1 tillfrågas om vid en efterföljande intervju. Rapporterna är även med för att ge ett underlag till den kommande diskussionen i kapitel 4.

Föremål A ägs som påtalats ovan av Sveriges Kungahus, som är en organisation vid namn Kungl. Hovstaterna. H.M. Konungen är statschef och under honom finns bland annat myndigheten Kungliga Husgerådskammaren (vidare omnämnt som HGK), vars uppgift är att förvalta de lösa inventarierna i de kungliga slotten. De ansvarar för underhåll och vård av dessa inventarier som består av föremål från en rad olika materialkategorier och användningsområden. HGK har en konserveringsavdelning där två textilkonservatorer finns anställda som ansvarar för underhållet och skötseln av Kungl. Hovstaternas textilier.

2.2.2 Konservatorn

1979 och 2012 utförs konserveringarna utav Föremål A vid HGKs textilkonserveringsateljé. 1980 däremot utförs konserveringen vid Riksantikvarieämbetets (RAÄ) textilkonserveringsateljé. Inför denna uppsats har de textilkonservatorer som idag arbetar vid HGKs textilkonserveringsateljé kontaktats och den ansvarige konservatorn för åtgärderna utförda 2012 har intervjuats (se kapitel 3.1). Detta för att ge en djupare förståelse av bland annat beslutsprocessen. Informant 1 har även svarat på frågan om en likande åtgärd den utförd

av RAÄs textilkonserveringsateljé skulle vara aktuell vid HGKs textilkonserveringsateljé idag. Informant 1 är utbildad konservator vid Göteborgs universitet och har arbetat som textilkonservator i 10 år, varav nio vid HGKs textilkonserveringsateljé.

2.2.3 Tillstånd och åtgärder

1979

I rapporten från 1979 beskrivs föremålet som smutsigt, skört och slitet i nederkant efter att fodret veckat sig. Även nackpartiet uppges vara slitet. Fodret beskrivs som smutsigt och ”småsöndrigt”. De åtgärder som utfördes på föremålet 1979 beskrivs i rapporten som tillfälliga och görs i väntan på en mer omfattande konservering. Åtgärderna utförs med syftet att kåpan ska kunna användas vid dåvarande kronprins Carl-Philips dop. Materialen som används är bomullsbatist, som används till lagning av fodret, och silkestråd. Arbetet tog enligt rapporten från 1979 13,5 timmar att utföra.

1980

I rapporten från 1980 beskrivs föremålet fortfarande som smutsigt och uppvisar samma skador som 1979 eftersom inte några omfattande åtgärder utförts. Sidenet beskrivs som slitet framförallt i nederkanten samt på de ställen där veck och rynkor har bildats eftersom att brämet håller in sidenet. Kantbandet beskrivs som nött och bandet längs nederkanten är trasigt. Enligt rapporten är fodret i olika omgångar skarvat och lappat.

Vid denna konservering lossades det trasiga bandet i nederkanten. Fodret och mellanfodret togs bort, även knäppklaffens foder togs bort, och ryggskölden lossades. Sedan tvättades alla delar i en tvättlösning bestående av Hostapon och vatten. Guldbroderierna, fransarna och banden tvättades dessutom med Marseilletvål med hjälp av pensel enligt rapporten. Därefter spändes kåpan och skölden med nålar under torkningen, och banden samt mellanfodret slätades ut.

Sidenet underlagdes längs nederkanten med infärgade bomullsbatistlappar som syddes ner med läggsöm. Resterande bristningar syddes ned med läggsöm mot mellanfodret.

Under tvätten krympte metallbandet i nederkanten, därför skarvades bandet vid brämet kortsidor med ett 1700-tals band som fanns i konserveringsateljéns lager. De lösa trådarna i broderiet på ryggskölden fästes och bristningar i sidenet syddes ner med läggsöm, och fransen justerades. Mellanfodret skarvades i vänster sida fram och högra sidans nederkant för att det inte skulle fortsätta dra sidenet. Ett nytt foder syddes fast med smygstygn och förstygn. På knäppklaffen syddes det nya fodret fast över det gamla, även skölden fick ett nytt foder över det, enligt rapporten, ursprungliga fodret. Till sist monterades skölden tillbaka på kåpan. I rapporten framgår det inte hur många timmar arbetet tog att genomföra.

Den ansvarige konservatorn för denna konservering har inte intervjuats i samband med denna studie. Däremot tillfrågades Informant 1 om en liknande åtgärd skulle utförts vid HGKs textilkonserveringsateljé idag om tillståndet vore snarlikt. Informant 1 påpekar då att föremålet konserverats vid en utomstående textilkonserveringsateljé, RAÄ. Informant 1 antar att åtgärderna gjorts i samspråk med textilkonservatorerna som vid denna tidpunkt arbetade vid HGKs textilkonserveringsateljé. Informant 1 anser att åtgärderna går att motivera och tror att liknande åtgärder skulle bli aktuella idag om tillståndet vore detsamma. Detta med anledning av att föremålets användning ställer höga krav på både utseende och hållbarhet.

2012

Denna konservering görs, likt den från 1979, på grund av ett kungligt dop. Kåpan skulle bäras av dåvarande ärkebiskopen, Anders Wejryd, vid prinsessan Estelles dop.

Kåpan är, enligt rapporten (se Bilaga 1), vid denna tid i gott skick. Anledningen till att denna konservering utförs är för att den inte passar dåvarande ärkebiskopen på ett tillfredställande vis och glider på sned. Därför minskades öppningen genom att två ringar monterades på knäppklaffens framsida. Som förstärkning och skydd för fodret fästes ett bomullsband på knäppklaffens baksida, därefter syddes ringarna fast med langettsöm från framsidan. Arbetet tog totalt fem timmar enligt rapporten.

Under intervjun med ansvarige konservator, Informant 1, framkommer det att syftet med åtgärderna var att göra föremålet funktionsdugligt och att beställaren i detta fall var ärkebiskopen.

2.3 Föremål B, Biskop Arvid Runestams kåpa

Fig. 2. Biskop Arvid Runestams kåpa efter konservering. Foto: Ingeborg Skaar Textilvård AB

2.3.1 Föremålet och ägare

Föremål B är en biskopskåpa tillhörande Svenska kyrkan. Denna kåpa är relativt ny i jämförelse med den tidigare presenterade fallstudien. Materialet till kåpan är från 1938 och tillverkat i Venedig, Italien, själva kåpan är uppritad och tillverkad vid Licium 1947. Kåpan är tillverkad i en beige sidenbrokad med applikationer av grön sidendamast på brämen framtill samt ryggskölden, båda tygerna är formgivna av Sofia Widén och tillverkade i Venedig, Italien. Applikationerna är rikligt broderade. Föremålet konserverades 2012 och det är utifrån denna konservering följande sammanställning är gjord. Detta föremål representerar, likt det förra, ett föremål som har ett kulturhistoriskt värde och som fortfarande är i bruk. Det representerar även en unik föremålskategori i det att föremålet har ett särskilt lagskydd.

Föremål B ägs av Karlstad stift och tillhör därmed Svenska kyrkan, vilket gör att det skyddas i 4 kap. 1§, 6-10 § Kulturmiljölag (1988:950). Detta skydd reglerar hur föremålets kulturhistoriska värden ska tillvaratas och ställer krav på hur vård och underhåll av föremålet ska utföras, samt av vem detta får göras. Inför en eventuell konservering är församlingen

skyldig att anlita en konservator som gör ett åtgärdsförslag vilket skickas till länsstyrelsen för godkännande. Åtgärderna som utförs får sedan inte avvika från åtgärdsförslaget.

2.3.2 Konservatorn

Karlstad stift har ingen anställd textilkonservator, varför konserveringen av Föremål B gjordes på uppdrag av en privat textilkonserveringsateljé. I detta fall har det föreliggande åtgärdsförslaget upprättats från samma textilkonserveringsateljé som sedan utförde konserveringen, men inte av samma textilkonservator.

Den privata textilkonserveringsateljén, Ingeborg Skaar Textilvård AB, etablerades av Informant 2, textilkonservator, år 2002. Textilkonservatorerna här arbetar endast på uppdrag och med olika typer av beställare, så som privatpersoner, museer och offentliga institutioner. Vid denna textilkonserveringsateljé arbetar två textilkonservatorer. Informant 2 har arbetat som textilkonservator i sammanlagt 33 år, nio år vid två olika museer följt av sju år vid en regional konserveringsateljé och därefter med egen firma. Textilkonservatorn som var ansvarig för åtgärderna som utfördes på Föremål B, Informant 4, är utbildad konservator vid Göteborgs universitet och har arbetat som textilkonservator vid nämnda textilkonserveringsateljé i sex år.

2.3.3 Tillstånd och åtgärd

I konserveringsrapporten beskrivs att kåpan tidigare åtgärdats för skador vid nacken och på slejfen, i båda fallen handlar det om underlagningar med grönt siden som sytts ner med läggsöm. Slejfen var även förstärkt utmed kanten med ett beige bomullstygg. Även brämets kant hade blivit förstärkt, denna med ett grönt band. Var och när dessa åtgärder utförts framgår inte i rapporten.

Vid tillfället för konserveringen som denna rapport berör har det uppkommit nya skador på de tidigare åtgärdade partierna. Läggsömmen som sytts vid den tidigare konservering är delvis borta och läggsöm som gjorts för att säkra broderiet hade på ett antal ställen släppt. Vid knäppningen hade nya skador i form av hål uppkommit, delar av broderiet var bortslitet och slejfens tyg var enligt rapporten så slitet och tunt att brokadens mönster delvis var borta. Informant 2 påpekar vid ett samtal att denne önskade utföra åtgärder med en bättre hållbarhet är de tidigare. Så att samma skada inte skulle uppstå återigen.

Först torrengjordes kåpan, därefter rengjordes kåpan med bunden fukt. Sedan lossades slejfen och dess metallband avlägsnades, detta för att de skulle kunna sys fast på den nya slejfen. En ny slejf tillverkas i två delar där knäppningen är mitt fram istället för på brämet som originalslejfen, detta för att motverka nya skador på brämet.

Passpoalen avlägsnades efter att fodret öppnats nertill. Ett band med signaturen ”Komposition av Märta Afzelius, uppritning av Elin Petterson, broderi av Gurli Hillbom, Licium 1947” (Bilaga 2 s. 2) är fäst på fodret. Bandet lossades och våtrengjordes innan det syddes tillbaka på fodret. Sedan syddes ett beige sidenband längs kåpans nederkant och en ny passpoal syddes fast. Fodret justerades efter den nya kanten och den nya passpoalen och syddes sedan igen. I rapporten framgår det inte hur lång tid arbetet tog att utföra.

Åtgärderna valdes utifrån syftet med konserveringen som enligt Informant 2 och Informant 4 var att göra föremålet användbart nu och i framtiden. För att föremålet ska vara användbart krävs det enligt Informant 2 och Informant 4 inte endast att föremålet ska vara helt och stabilt, även det estetiska uttrycket är av stor vikt och föremålet behöver uppfattas som vackert för att

det ska vara användbart. Åtgärderna valdes även med hänsyn till att användandet inte skulle påskynda ytterligare skador på föremålet. Framförallt den nytillverkade slejfen är ett exempel på detta. För att åtgärderna skulle få genomföras ansökte beställaren, i detta fall Karlstad stift, om tillstånd från Länsstyrelsen Värmland. Ansökan beviljades utifrån det åtgärdsförslag som upprättats av Informant 2.

2.4 Föremål C, Arlequindräkt

Fig. 3. Arlequindräkt. Foto: Asterborn

2.4.1 Föremålet och ägare

Föremål C är en teaterdräkt för en kvinnlig Harlekin som, enligt den äldre rapporten, brukats vid teaterföreställningar på slottet år 1693. Föremålet ingår idag i museet Livrustkammarens samlingar. Dräkten består av en jacka och en kjol som båda är sydda av ett chintzat blågrönt tunt linne, med applicerade harlekinrutor av siden i gult, grönt, vitt och rosa. Denna dräkt konserverades 2001 inför ett utlån till The Georg R. Gardiner Museum of Ceramic Art, Toronto, Kanada. Dessförinnan utfördes en konservering av föremålet år 1980, dessa två konserveringar presenteras under. Den äldre rapporten finns med för att ge en förståelse för föremålets konserveringshistoria samt för att ge ett underlag för hur och om åtgärderna skiljer sig åt mellan de olika tidsperioderna. Föremål C är inte längre i bruk utan är ett museiföremål.

Föremålet ägs och förvaltas idag av Livrustkammaren och Skokloster slott med stiftelsen Hallwylska museet (vidare omnämnt som LSH). LSH är en statlig myndighet som finns under kulturdepartementets ansvarsområde och består av de tre museerna Livrustkammaren, Skokloster slott och Hallwylska museet. LSH leds av en överintendent och organisationen är indelad i olika enheter, varav en är samlingsenheten. Vid samlingsenheten arbetar myndighetens konservatorer som bland annat ansvarar vården av föremålen. LSH har två anställda textilkonservatorer och anställer tillfälligt privata textilkonservatorer vid behov.

2.4.2 Konservatorn

Föremål C konserveras som ovan nämnts på grund av ett kommande utlån. Konserveringen utförs vid LSHs textilkonserveringsateljé och den ansvarige konservatorn är anställd hos LSH. Denne konservator, Informant 3, har intervjuats för att ge en djupare förståelse för bakgrunden till besluten om konserveringsåtgärder och materialval. Informant 3 har en fil. lic. i konservering från Göteborgs universitet och har arbetat som textilkonservator i 25 år, varav 24 utgjorts vid LSHs textilkonserveringsateljé.

2.4.3 Tillstånd och åtgärd

1980

I konserveringsrapporten från 1980 beskrivs dräkten som väldigt smutsig. Det fanns små hål och bristningar i både jackans och kjolens tyg, vidare var den översta haken i jackans knäppning sönder. Tillståndsbeskrivningen i den äldre rapporten är mycket kort.

Axelsömmarna på jackan sprättades bort och ärmarna avlägsnades. Detta gjordes enligt rapporten för att föremålet skulle kunna tvättas platt på tvättbordet. Även på kjolen sprättades en söm bort så att linningen kunde avlägsnas inför tvätten. Innan kjolens delar våtrengjordes, mättes vecken och dessa ritades av för att kjolen skulle gå att sy tillbaka så som den var innan rengöringen. Dräktens alla delar tvättades i ljummet vatten och svampades och fick därefter torka. För att minska risken för färgblödning lades läskpapper mellan jackans skört som låg omlott. Efter torkningen lagades de små hålen med ett infärgat bomullstyg och därefter syddes dräktens delar åter ihop i de gamla sömmarna. Till sist syddes en ny hake i jackans knäppning. Arbetet tog enligt den äldre rapporten 158 timmar att genomföra.

Under intervjun med Informant 3 ställdes frågan om liknande åtgärder skulle vara tänkbara på ett av LSHs föremål idag. Informant 3 svarar då att det troligen inte skulle bli aktuellt. Idag känns en åtgärd där originalsömmar sprättas bort för att en våtrengöring ska kunna genomföras inte tänkbara. Vidare förklarar Informant 3 att det idag läggs en större vikt vid föremålets autenticitet och att föremålet hålls i dess originalutförande. Våtrengöring medför även risker, till exempel färgblödning och krympning, som Informant 3 menar är för stora för att en våtrengöring av ett liknande föremål skulle bli aktuellt idag.

2001

Både jacka och kjol har inför denna konservering enligt rapporten (se Bilaga 4) en del lösa sömmar och partier. På kjolen finns några mindre fläckar i rosa respektive vitt. På en av sidenrutorna på kjolen finns en reva och linnetyget beskrivs som ömtåligt och ganska skört.

De lösa sömmarna och partierna syddes ner med konserveringssilke. Sedan tillverkades en docka inför monteringen av dräkten. För att kjolen skulle avlastas när den ställdes ut syddes ett bomullsband fast i linningen på kjolen, bandet ska enligt rapporten sys fast i dockan när dräkten monteras på dockan. För mer avlastning syddes ytterligare två band fast i kjolens linning, som vid montering ska gå över dockans axlar. Enligt rapporten tog det 24 timmar att genomföra arbetet.

Föremål C konserverades på grund av det kommande utlånet. Enligt Informant 3 var det främsta syftet med konserveringen att föremålet skulle hålla för utställningen samt att

föremålet skulle se bra ut. I detta fall talar konservatorn inte särskilt om vikten av att föremålet ska vara estetiskt tilltalande, även om det nämns. Det främsta syftet i fallet med Föremål C är hållbarheten för föremålets material. Konserveringsmaterialet som användes valdes för att det tillsatta materialet skulle ha så lika egenskaper som möjligt originalmaterialet, samt vara så tunt som möjligt för att inte ytterligare skada originalmaterialet.

2.5 Föremål D, Karl X Gustavs byxor

Fig. 4. Karl X Gustavs byxor. Foto: Göran Schmidt, Livrustkammaren (CC BY-SA)

2.5.1 Föremålet och ägare

Byxorna är tillverkade av en brungrå kamlott och har tillhört kung Karl X Gustav, som levde mellan år 1622-1660. Det framgår inte av konserveringsrapporten om byxorna använts vid något speciellt tillfälle. Föremålet besitter framförallt ett historiskt värde då de ägts och burits av en tidigare svensk kung. När föremålet ställdes ut på Museum Tre Konor blev ett hål på vänster byxben så pass synligt att det beslutades att montera av föremålet och åtgärda hålet.

Föremålets ägs och förvaltas idag av LSH, se kapitel 2.4.1.

2.5.2 Konservatorn

Föremål D konserveras som ovan nämnts på grund av att föremålet ska ställas ut. Konserveringen utförs vid HGKs textilkonserveringsateljé av en textilkonservator anställd hos LSH. Denne konservator, Informant 3, är samma som ansvarade för konserveringen av Föremål C som presenterats ovan (kapitel 2.4).

2.5.3 Tillstånd och åtgärd

Enligt en tillståndsrapport upprättad 2008 inför utlånet till Museum Tre Kronor är föremålet trasigt och nött på flertalet ställen. Det beskrivs här att byxorna har ett större hål på vänster ben bak samt två små hål på vänster ben fram. I denna tillståndsrapport nämns inget om eventuella konserveringsåtgärder. Under intervjun med Informant 3 tillfrågades denne om varför åtgärder inte föreslogs redan vid upprättandet av tillståndsrapporten. Informant 3 svarar då att det hade varit av intresse att se fotografierna tagna vid detta tillfälle för att se hur framträdande skadorna tycktes vara då. Antingen beror avsaknaden av konserveringsförslag på att skadorna inte ansågs tillräckligt omfattande och visuellt störande under tillståndsbedömningen, eller så kan det enligt Informant 3 handla om tidsbrist.

Åtgärderna beställs av den ansvarige konservatorn efter en besiktning av det monterade föremålet inför öppningen av utställningen. Skadorna ansågs då vara så pass framträdande att en åtgärd var nödvändig. Enligt konserveringsrapporten underlagades flertalet av hålen med ett infärgat råsilke. Hålen lagades och syddes ner med läggsöm mot, de med förstyggn fastsydda, underlagningslapparna (se Bilaga 4). I rapporten framgår inte hur lång tid arbetet tog att genomföra.

Syftet med åtgärderna var enligt Informant 3 att laga en skada. Detta var nödvändigt för att göra skadan stabil så att större skador kunde undvikas. Informant 3 nämner även att åtgärderna utfördes för att ge ett bättre visuellt intryck.

2.5.4 Sammanfattning

Tabell 1. Matris över åtgärder

Föremål	Åtgärd	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Föremål A 1980			X	X		X		X	X		
Föremål A 2012											X
Föremål B 2012		X	X	X	X	X	X	X	X		
Föremål C 1980			X	X					X		
Föremål C 2001					X					X	
Föremål D 2012						X					

Föremål A – Ärkebiskopskåpa
 Föremål B – Biskop Runestams kåpa
 Föremål C – Arlequindräkt
 Föremål D – Karl X Gustavs byxor

Åtgärder:

1. Torrengöring
2. Våtregöring
3. Sprättning av söm
4. Säkring av lösa trådar
5. Säkring av skada (hål, brsitning el. likn.)
6. Sömnadsretuschering
7. Nytt foder
8. Nyttillverkning av del av föremål
9. Montering
10. Ny konstruktion

I ovan presenterad matris ges en överskådlig och jämförande bild av de åtgärder som utförts på respektive fallstudie. Det blir visuellt att åtgärderna på föremålen i bruk är mer omfattande, även om åtgärderna är få på Föremål A år 2001. Detta är i sig inte särskilt anmärkningsvärt då föremål i bruk är i behov av mer konservering eftersom de slits mer och det ställs andra krav på dessa föremål. Det är ett resultat som var väntat.

Våtregöring har under 2000-talet utförts på de föremål som är i bruk men inte på museiföremålen. Däremot utfördes våtregöring på ett av museiföremål under 1980-talet. Åtgärderna utförda på föremålen i bruk är av en något mer estetisk karaktär än åtgärderna utförda på museiföremålen.

2.6 INTERVJUER

För att få en djupare förståelse för hur beslutsfattningen gått gällande de ovan presenterade konserveringarna, har intervjuer med konservatorerna som utfört dessa konserveringar gjorts. Intervjuerna började med frågor om konservatorn, dennes utbildnings- och arbetslivsbakgrund samt frågan om de i sitt dagliga arbete förlitade sig särskilt mot ett specifikt etiskt riktlinjedokument.

Vidare ställdes frågor gällande den specifika konserveringen i syfte att få veta vem beställaren av åtgärderna var, med vem konservatorn diskuterat eventuella metod- och materialval samt varför de använda materialen valts till åtgärderna. Intervjuerna syftade även till att få förståelse för vem som fattar det slutgiltiga beslutet gällande konserveringsåtgärder samt vad konservatorn ser som det främsta syftet med den specifika konserveringen. Frågorna som ställdes till samtliga intervjupersoner gällande konserveringsåtgärderna var följande:

- Vem var beställaren för de åtgärder som utfördes?
- Med vem gick diskussionerna om vilka åtgärder som kunde vara aktuella?
- Vem fattade det slutgiltiga beslutet om vilka konserveringsåtgärder som utfördes?
- Vad var det främsta syftet med konserveringen som utfördes?

Förutom ovanstående fyra frågor ställdes ytterligare mellan en och två frågor speciellt riktade till den specifika konservering den intervjuade konservatorn utfört. Nedan följer en kort sammanfattning av var och en av intervjuerna. Intervjuerna finns att läsa i sin helhet i bilaga 5, 6 respektive 7.

I slutet av detta kapitel, 3.4, ges även en sammanfattning av diskussionerna som fördes under SFTs årsmöte i april 2014 under frågan ”Har vi och bör vi ha samma etik och metoder för föremål som brukas och de som är museiföremål?”.

2.7 Informant 1, textilkonservator vid Kungliga Husgerådskammaren

Föremål A, Ärkebiskopskåpa Tx I nr. 38

Beställningen av åtgärderna utförda på ärkebiskopskåpan kom i samband med provning av kåpan då den dåvarande ärkebiskopen fann att kåpan inte satt bra på och undrade om detta gick att åtgärda. Konservatorerna föreslog då den åtgärd som senare skulle komma att utföras. Diskussionerna kring åtgärden fördes mellan de två textilkonservatorerna verksamma vid HGKs textilkonserveringsateljé och det var även dessa som fattade det slutgiltiga beslutet om vilka åtgärder som skulle utföras.

Syftet med konserveringen var enligt Informant 1 att föremålet skulle göras funktionsdugligt (se Bilaga 5). Vid användandet riskerade kåpan att hamna på sned eftersom kåpan var för vid i axelpartiet.

År 1980 genomgick föremål A en större konservering vid Riksantikvarieämbetets (RAÄ) textilkonserveringsateljé, då bland annat föremålets delar separerades och våtrengjordes. Skador lagades vid detta tillfälle och ett nytt foder tillverkades till föremålet. På frågan om en liknande åtgärd skulle bli aktuell idag, svarar Informant 1 att det är troligt att konservatorerna

vid HGKs textilkonserveringsateljé skulle göra på ett liknande sätt. Utifrån hur skicket var på kåpan innan konservering och hur föremålet används, att det bärs av ärkebiskopen vid de speciella tillfällena då denne tjänstgör, vilket gör att det ställs höga krav på föremålets utseende och hållbarhet motiverar enligt Informant 1 den typen av åtgärder som utfördes år 1980.

2.8 Informant 2 och Informant 4, textilkonservatorer hos Ingeborg Skaar Textilvård AB

Föremål B, Biskop Arvid Runestams kåpa

Beställaren av konserveringsåtgärderna utförda på föremål B var i detta fall Karlstad stift. Diskussionerna kring konserveringsåtgärder fördes mellan textilkonservatorerna hos Ingeborg Skaar Textilvård AB och även med företrädare från Karlstad stift samt den textilansvarige i Karlstads domkyrka. Det slutgiltiga beslutet angående konserveringsåtgärderna fattades av Länsstyrelsen Värmland, utifrån ett åtgärdsförslag från Informant 2.

På frågan om vad det främsta syftet med konserveringen var, svarar Informant 2 och Informant 4 (se Bilaga 6) att föremålets roll är att vara vacker och värdig. En biskopskåpa får enligt dem inte se ovårdad och sliten ut. Vidare svarar Informant 2 och Informant 4 att syftet var att göra föremålet användbart nu och i framtiden, samt att ytterligare skador inte får påskyndas av användandet.

Konserveringsmaterialen valdes för att de i kvalitet och färg skulle vara så lika originalmaterialet som möjligt.

2.9 Informant 3, textilkonservator vid Livrustkammaren och Skokloster slott med stiftelsen Hallwylska museet

Föremål C, Arlequindräkt

I fallet med Arlequins dräkt var beställaren Livrustkammarens samlingsenhet och beställningen gjordes inför ett kommande utlån till ett museum i Kanada. Diskussionerna kring konserveringsåtgärderna fördes mellan den ansvarige konservatorn och de övriga konservatorerna på Livrustkammarens samlingsenhet. Det slutgiltiga beslutet om åtgärder fattades av den ansvarige konservatorn.

Syftet med konserveringen var enligt Informant 3 (se Bilaga 7) att föremålet skulle hålla för utställning samt att det skulle se bra ut. Vad gäller materialval berättar Informant 3 att silkestrådar användes för att sömnaden utfördes på sidentyg, det tillförda materialet bör ha motsvarande egenskaper som originalmaterialet. Kvalitéerna valdes utifrån deras egenskaper och behoven för respektive typ av söm. Konserveringssilket var även ett bra val då det fanns många nyanser av infärgat material tillgängligt i ateljén.

1980 utfördes en konservering av föremålet då ärmar samt kjolens linning sprättades bort och hela föremålet våtrengjordes. På frågan om en sådan åtgärd skulle kunna bli aktuell hos LSH i dag, svarar Informant 3 att det troligtvis inte skulle bli aktuellt. Detta motiveras med att det dels är alldeles för stora risker med en våtrengöring av ett föremål som detta, men också för att man i dag på LSHs textilkonserveringsateljé inte skulle sprätta upp en originalsöm för att våtrengöra ett föremål. I dag är konservatorerna på LSH mer måna om att hålla föremålen

autentiska och i deras originalutförande. Det fall Informant 3 kan komma på från senare tid då en isärtagning av ett föremål skett på liknande sätt var inför en konservering av en brudklänning där laminering var det enda alternativet för bevarande av materialet.

Föremål D, Karl X Gustavs byxor

Beställaren av denna åtgärd var Informant 3 som vid besiktning av det utställda föremålet noterade att en konservering var nödvändig. Ingen särskild diskussion förekom i samband med val av konserveringsåtgärder och beslutet om vilken metod och vilket material som användes togs av den ansvarige konservatorn. Materialvalet kan ha diskuterats med HGKs textilkonservatorer, Augusta Persson och Bo Broman, då arbetet utfördes i deras lokaler.

Informant 3 svarar på frågan om vilket det främsta syftet med konserveringen var, att syftet var att laga en skada och få den hel. Skadan och föremålet behövde göras mer stabila och föremålet skulle se bättre ut utställt om skadan lagades. Inför utlånet upprättades en tillståndsrapport där den skada som sedan blev aktuell för konservering var nämnd av samma konservator som sedan beställde konserveringsåtgärden. Vid frågan om varför denna skada inte åtgärdades redan efter tillståndsrapporten svarar Informant 3 att det kan ha varit för att det var bråttom att få iväg föremålet men att informanten upplever det som märkligt. Vidare resonerar Informant 3 kring att det hade varit av intresse att se fotografierna tagna vid tillfället då tillståndsrapporten upprättades, för att på så sätt se i vilken utsträckning skadan var synlig.

Råsidnet valdes som konserveringsmaterial enligt Informant 3 dels utifrån dess struktur, vilken passade mot föremålets struktur. Dels för att det precis som föremålets originalmaterial är en proteinfiber. Hårsilket valdes eftersom det är något starkare än konserveringssilke, som hade kunnat vara ett alternativ, och därför håller bättre.

2.10 Svenska föreningen för textilkonserverings årsmöte

I april 2014 hölls SFTs årsmöte på Medelhavsmuseet i Stockholm. Under mötet ingick ett seminarium utifrån frågeställningen ”Har vi och bör vi ha samma etik och metoder för föremål som brukas och de som är museiföremål?”. Då denna fråga kändes av stor relevans för denna uppsats besöktes årsmötet i syfte att delta, men framförallt lyssna till vad de yrkesverksamma textilkonservatorerna inom SFT tänkte kring frågan. Det var en intressant och givande diskussion, men gav tyvärr inte så mycket användbart till denna studie som var förhoppningen. Däremot gavs en god inblick till hur de yrkesverksamma textilkonservatorer som närvarade vid mötet tänkte kring frågan.

Seminariet inleddes med två kortare framförande av två textilkonservatorer som på sina respektive arbetsplatser arbetar utifrån uppdrag från externa kunder och en stor del kyrkliga textilier. Därefter följde en diskussion där deltagarna delades in i mindre grupper för att diskutera kring följande frågeställningar;

1. Hur skiljer sig vår etik för föremål som brukas och de som är museiföremål?
2. Hur skiljer sig våra metoder för föremål som brukas och de som är museiföremål?
3. Hur avgör vi att våra resurser används på rätt sätt?

Under diskussionen tas beställaren upp som en avgörande faktor vid konservering av föremål på en uppdragsbasis. Denna beställare måste konservatorn förhålla sig till och det verkar

utifrån vad som kommer fram i diskussionen inte vara ovanligt att beställaren vill en sak och konservator en annan. Till exempel kan beställaren starkt önska att föremålet ska gå att bruka medan konservatorn råder till ett icke-bruk. Det framgår att liknande problematik kring beställaren finns för de textilkonservatorer som arbetar på museum som för de textilkonservatorer som arbetar på en privat konserveringsateljé. Framförallt gällande de textilkonservatorer anställda på museum som även utför konserveringar åt externa kunder, samt för de som arbetar för en organisation eller myndighet som äger föremål som fortfarande är i bruk och inte endast museiföremål.

Delar av diskussion handlar om att hur textilkonservatorerna ser på föremål i bruk. Tankar kring att textilkonservatorer inte borde vara så rädda för dessa föremål och att åtgärderna kanske borde skilja sig mer åt kommer fram. Det tas upp att det inte är föremålen i bruk som ligger till grund för vad som lärs ut under utbildningen och som arbetsmetoderna är utformade efter. Även åsikter kring att det är bättre att konservatorer utför restaureringar och renoveringar än att till exempel sömmerskor gör det lyfts fram. Detta med motiveringen att konservatorn besitter kunskaper kring värdet i att bevara så mycket information som möjligt kring föremålet som en sömmerska inte har.

Vad som framförallt blev tydligt under detta seminarium var att de yrkesverksamma textilkonservatorerna känner ett behov och ett intresse av att ytterligare diskutera dessa frågor. Textilkonservatorerna närvarande vid seminariet har något skiftande bakgrund gällande utbildning och arbetslivserfarenhet. Däremot var det många av konservatorerna som under stor del av sina respektive yrkesverksamma banor arbetat på samma eller liknande arbetsplatser. De museiverksamma konservatorerna har begränsad erfarenhet av att arbeta på privat textilkonserveringsateljé och vice versa.

Diskussionen var relativt kort för att hinna med så pass stora frågor som trots allt avhandlades och några resultat utifrån diskussionerna är svåra att peka på. Förutom det att frågorna nu aktualiserats inom SFT och att detta sannolikt är något som kommer att fortsätta diskuteras inom SFT i någon form.

Inga informanter finns utmärkta i detta avsnitt och det framkommer inte heller i källförteckningen vilka personer som deltog i diskussionen. Detta av främst två anledningar, ingen av deltagarna tillfrågades vid årsmötet om diskussionen fick publiceras i denna uppsats samt att inga tydliga anteckningar togs under diskussionen där de olika deltagarnas åsikter och tankar pekas ut personligen.

3 DISKUSSION OCH SLUTSATSER

3.1 Beslutsfattningen

Den mest markanta skillnaden i beslutsfattningen, utifrån de i studien presenterade fallstudierna, gör sig gällande i det fall då konservatorn inte är anställd hos ägaren av föremålet. Föremål B särskiljer sig från övriga fallstudier då det i detta fall finns en tydlig rollfördelning mellan beställare, beslutsfattare och utförare av konserveringsåtgärderna. Föremål B har ett tydligare lagstadgat skydd än de övriga föremålen och omfattas av regleringar utifrån kulturmiljölagen kring vilka åtgärder som får utföras, vem som får utföra dessa samt hur åtgärderna dokumenteras.

Gällande Föremål B går det att påvisa att beslutet om konservering är taget av Länsstyrelsen Värmland utifrån ett åtgärdsförslag utformat av en textilkonservator. Vad som ligger bakom åtgärdsförslaget framgår i intervjun med Informant 2 och Informant 4, där denne förklarar att syftet med konserveringen var att göra föremålet användbart. I detta fall krävs en skriftlig motivering till varför åtgärderna bör utföras. Något som bland de presenterade fallstudierna är unikt för Föremål B.

Gällande Föremål A är konserveringsåtgärderna utförda år 1980, av rapporten att döma, utförda utifrån ett i första hand bevarandeperspektiv. Åtgärderna år 2012 däremot är i första hand utförda utifrån ett användarperspektiv, att föremålet ska vara funktionsdugligt. Dock är funktionsduglighet en viktig faktor även vid åtgärderna utförda år 1980, då ett av föremålets främsta värden ligger i funktionen. År 2012 finns det i likhet med Föremål B en tydlig beställare, ärkebiskopen, som önskar en åtgärd på föremålet. Beslutet tas i detta fall av konservatorerna vid HGKs textilkonserveringsateljé.

Vad gäller Föremål C och Föremål D är det på grund av att föremålen ska ställas ut som det beslutas om åtgärder. I båda fallen är det den ansvarige konservatorn som beslutar om konserveringsåtgärder.

De intervjuade konservatorerna svarade i samtliga fall att valet av material baserades på föremålets originalmaterial. I samtliga fall var det konservatorn som beslutade om vilka konserveringsmaterial som användes. Informant 2 har vid tidigare samtal även påpekat att de tidigare konserveringarna inte var hållbara och att det vid detta tillfälle också var viktigt för konservatorn att utföra en konservering som var hållbar. Föremål B har tidigare konserverats och de skador som vid det redovisade tillfället uppstått var de samma som vid den tidigare konserveringen. Med de presenterade fallstudierna som grund kan det påstås att den främsta bakomliggande faktorn för beslut om konserveringsmaterial är föremålets originalmaterial. I samtliga fall väljs konserveringsmaterial med så snarlika egenskaper som möjligt originalmaterialet. Skillnaden mellan föremålen i bruk och museiföremålen ligger i kravet på materialets hållbarhet, i de brukande sammanhanget lyfts kravet på hållbarhet för åtgärderna fram. I museisammanhanget är det främst ett så tunt material som möjligt som är önskvärt, men med tillräcklig hållbarhet för konserveringens syfte.

En ytterligare faktor till vad som hade kunnat påverka beslut om konservering är de tillgängliga resurserna. Kring detta kan det endast göras antagande då det inte i någon av fallstudierna framkommer hur och vem som finansierat de olika åtgärderna. Ingen av

konservatorerna har tillfrågats om resurser spelat in och ingen av dem har heller nämnt resurser som en bidragande orsak till att besluten tagits. Informant 3 nämnde dock att tidsbrist kan ha varit en av orsakerna till att Föremål D inte konserverades redan vid upprättandet av tillståndsrapporten. Under intervjun nämner Informant 3 även på tal om de etiska riktlinjerna att det inte alltid är lika självklart för arbetsgivaren som för konservatorn att det etiska reglerna efterfölj, eftersom att det oftast medför ett mer kostsamt arbete. Detta indikerar att resurserna kan vara en del av beslutsfattning i åtminstone fallet med Föremål C och Föremål D. Något som hade varit av intresse att vidare studera och undersöka djupare.

3.2 Åtgärderna

I fallstudierna presenterade i föregående kapitel, var samtliga åtgärder från 2000-talet utförda på grund av en specifik kommande användning av föremålen. Skillnaderna mellan föremålen ligger i hur de var tänkta att användas. Föremål A och Föremål B var båda aktuella för användning i en brukande miljö, och Föremål C och Föremål D var aktuella för användning i museimiljö. Dessa olika typer av användning ställer olika krav på konserveringsåtgärder, något som blir synligt i de åtgärder som utfördes på de fyra föremålen. En intressant aspekt som går att utläsa från de konserveringsrapporterna upprättade år 1980 är att åtgärderna verkar vara utförda på grund av att föremålen ansågs varar i behov av dem och inte på grund av en specifik kommande användning.

Kraven på konserveringsåtgärderna utförda på Föremål A och Föremål B är bland annat att de ska vara hållbara vid användning av föremålen, konservatorn måste ta hänsyn till de önskemål som ställs från användaren och från ägaren. Detta ligger helt i enlighet med de etiska riktlinjerna fastställda av E.C.C.O, där det i sjätte artikeln i *the Code of Ethics* står att konservatorn skall ta de krav som ställs på föremålets sociala bruk i beaktan vid bevarandet av det kulturella arvet (E.C.C.O., 2002). I båda fallen är det sociala bruket av stor vikt då det rör sig om föremål med särskilda ceremoniella och traditionella värden. I fallet med Föremål B ställs dessutom kravet att åtgärderna ska hålla sig inom de beslutsramar en tredje part förelagt, i detta fall länsstyrelsen.

En annan tendens som kan anas utifrån de presenterade fallstudierna är hur synen på föremål i bruk kontra föremål i museer har förändrats över tid. Informant 3 beskriver att en åtgärd likt den utförd år 1980 på föremål C inte skulle bli aktuell på museets föremål idag. Vad gäller föremål A däremot svarar Informant 1 att åtgärderna utförda år 1980 går att motivera även idag. Samt att en liknande konservering troligtvis skulle utföras på föremål A idag, om tillståndet skulle vara det samma. Utifrån dessa två fallstudier är en generell slutsats inte möjlig att dra. Däremot visar de på möjligheten att synen på konserveringsåtgärder för föremål placerade i ett museum har förändrats mot en mer restriktiv hållning, med fokus på autencitet. Medan åtgärderna är mer lika vad gäller föremål i bruk, där det fortfarande är bruket som kan anses vara en viktig och värdefull del av föremålets roll.

I avsnittet *the Profession* i *E.C.C.O. Professional Guidelines*, definieras preventiv konservering, konservering samt restaurering. Det är inte helt självklart under vilken av dessa åtgärds-kategorier åtgärderna utförda på föremål A år 2012 faller in. Vid en första jämförelse av åtgärds-kategorierna kan det förfalla självklart att åtgärderna faller in under begreppet restaurering. Vad som gör det svårdefinierat är att restaurering enligt E.C.C.O. är något som utförs på ett skadat eller nedbrutet föremål (E.C.C.O., 2002, I. stycke 9). Visserligen bör föremål A kunna påstås vara nedbrutet, då ett textilföremål av den åldern inte kan vara annat, men det är inte på grund av nedbrytningen denna åtgärd utförs. Vilket visserligen E.C.C.O.s

definition lämnar läsaren att fritt tolka som anledningen för åtgärden.

Föremål B är betydligt enklare att definiera utifrån E.C.C.O.s åtgärds-kategoriska definitioner. Åtgärderna kan här klassas som en restaurering. Åtgärderna består i fallet med Föremål B av direkta åtgärder utförda på ett skadat och nedbrutet föremål i syfte att underlätta uppfattning, uppskattning och förståelsen för föremålet. Samtidigt ska åtgärderna, för att klassas som restaurering, i så stor utsträckning som möjligt respektera föremålets estetik och historia (E.C.C.O., 2002, I. stycke 9).

Åtgärderna utförda år 2001 på Föremål C kan utifrån E.C.C.O.s *Professional Guidelines* falla in under samtliga åtgärds-kategorier. Montering av föremålet, med de fastsydda bomullsbanden, kan tolkas som en preventiv konserveringsåtgärd utifrån E.C.C.O.s definition ”Preventive conservation also encompasses correct [...] display.”(E.C.C.O., 2002, I stycke 7). Då åtgärderna är utförda för att föremålet inte ska ta ytterligare skada av att ställas ut. Åtgärden kan även tolkas som en restaurering enligt E.C.C.O.s definition, ”Restoration consists of direct action carried out [...] with the aim of facilitating its perception, appreciation and understanding ...” (E.C.C.O., 2002, I stycke 9), då det kan hävdas att monteringen är nödvändig för att förstå och uppskatta föremålet. Till sist vad gäller den sömnadskonservering som utfördes faller den väl in under E.C.C.O.s definition för en konservering då det var en direkt åtgärd utförd i syfte att stabilisera det dåvarande tillståndet (E.C.C.O., 2002, I stycke 8).

Vad gäller Föremål D faller de åtgärder som presenterats i studien väl in under E.C.C.O.s definition av konservering då syftet helt var att stabilisera skadan som fanns och förhindra att tillståndet försämrades.

3.3 Diskussion och dokumentation

Ytterligare något som blir synligt när fallstudierna jämförs, är med vem konservatorn diskuterar planerade åtgärder. För en museianställd konservator som arbetar på ett av museets föremål kan beslut fattas utifrån konservatorns egna kompetenser och erfarenheter, utifrån de resurser som är tillgängliga på arbetsplatsen. Eventuella diskussioner förs med kollegorna på museet. En konservator som arbetar på uppdrag från en extern kund däremot behöver ha en annan typ av diskussion med beställaren, eftersom denne är just en extern kund. I fallet med Föremål B, som är skyddat i Kulturmiljölag (1988:950), krävs dessutom ett tillståndsbeslut från en tredje part som inte är beställaren. I detta fall Länsstyrelsen Värmland.

Vad som ytterligare utmärker Föremål B är kravet på dokumentation. Som tidigare nämnts är det, utifrån den begränsade mängd konserveringsrapporter denna uppsats är baserad på svårt, om inte omöjligt, att dra några generella slutsatser utifrån resultatet. Dock kan det utifrån de fallstudier som presenterats tolkas som att konserveringen utförd på det föremål som är kontrollerat av en tredje part, i detta fall länsstyrelsen, är mer väldokumenterad än de som utförts inom en institution där det inte finns några reglerade krav på dokumentationens omfattning.

3.4 Värdet och etik

En gemensam nämnare för fallstudierna är att konservatorn nämner det estetiska uttrycket som det, eller ett av de, främsta syftena med konserveringen. Vad som däremot skiljer dem åt

är i vilken utsträckning konservatorn valt att åtgärda det estetiska uttrycket och vilka formuleringar konservatorn använde för att förklara vikten av det estetiska uttrycket. I fallet med Föremål B lyfts det estetiska uttrycket som föremålets viktigaste roll, Informant 2 och Informant 4 påtalar att "..., en biskopskåpa skall vara vacker och värdig..." (se Bilaga 6). Här blir det tydligt vad konservatorn menar är ett viktigt värde hos föremålet att bevara. Informant 1 svarar med en något mildare värdering på frågan om Föremål A skulle vara aktuell för åtgärder likt de utförda 1980, som är jämförbara med de åtgärder utförda på Föremål B 2012, "...dess användning kräver hög nivå på utseende..." (se Bilaga 5). De historiska värdena är av stor vikt i båda fallen, men utan den estetiska biten kan det utifrån fallstudierna och intervjuerna tolkas som att de båda förlorar sitt historiska och ceremoniella värde om inte estetiken håller önskad nivå. Utifrån föremålens användning ställs krav på att de estetiska värdena bevaras. Gällande museiföremålen, Föremål C och Föremål D, nämns det estetiska uttrycket i andra hand och i de fallen uttrycks det endast att föremålen ska se tillräckligt bra ut. Deras respektive utseende lyfts inte som ett viktigt värde i samma utsträckning som det görs för föremålen i bruk.

Utifrån fallstudierna presenterade i denna uppsats, kan man se en tendens att föremål i bruk har en skiljbar roll gentemot museiföremål. De värden som utifrån fallstudierna anses vara betydande att bevara skiljer sig åt mellan dessa två föremålskategorier. Som tidigare nämnts går det även att se en förändring i synsätt över tid, där det under 1980-talet utifrån fallstudierna verkar ha funnits en mer gemensam syn på hur föremål i bruk och föremål på museer vårdades och bevarades. Konserveringen av Föremål C utförd 1980 indikerar att museiföremål vid denna tidpunkt ansågs vara bärare av andra värden än de man idag sätter högst. Informant 3 förklarar att de idag är mer måna om att hålla föremålet autentiskt, och därför inte skulle sprätta upp sömmar för att våtregöra ett föremål. Här kan slutsatsen göras att det historiska och de dokumentära värdena är vad som prioriteras. Det framgår att även det estetiska uttrycket är av vikt men det är inte föremålets främsta roll att vara bärare av de estetiska värdena. Vilka åtgärder som skulle komma att bli aktuella på Föremål C om tillståndet vore detsamma som inför konserveringen 1980 har inte avhandlats i studien.

Lennard och Ewer skriver att det var först under slutet av 1990-talet som det utvecklades en medvetenhet hos konservatorer att föremålens roll kan inverka på hur det åtgärdas (Lennard & Ewer, 2010b). De resultat presenterade i denna studie stämmer väl överens med det påståendet, då det blir tydligt att det är när synen på föremålets roll förändrats som även synen på vilka åtgärder som anses passande förändrats.

Hur väl de etiska riktlinjerna fungerar är utifrån det presenterade materialet svårt att svara på. Ingen av de redovisade åtgärderna strider direkt mot de etiska riktlinjerna, däremot finns det inte i något av fallen en möjlighet att dra en tydlig referens till något specifikt dokument med etiska riktlinjer. Detta eftersom ingen av de intervjuade konservatorerna uttalat följt någon specifik etisk riktlinje. De etiska riktlinjerna som finns för konservatorsyrket kan anses fungera, då de utifrån materialet i denna studie verkar följa de etiska riktlinjer som de enskilda konservatorerna arbetar utifrån. Caple menar att de etiska riktlinjerna för en grupp utarbetas från konsensus utifrån de etiska riktlinjer som individer i gruppen praktiserar från (Caple, 2000, p. 59). För att kunna svara på frågeställningen kring hur väl de etiska riktlinjerna fungerar krävs vidare forskning. Även vad gäller aktualiteten för de etiska riktlinjerna krävs en vidare forskning för att kunna på.

Under diskussionerna på SFTs årsmöte framkommer det att de yrkesverksamma textilkonservatorerna önskar en fortsatt diskussion kring frågor om etik och åtgärder för föremål i bruk jämfört med museiföremål. Det framkommer även att åtgärderna som utförs på

de olika textilkonserveringsateljéerna kan skilja sig märkbart åt beroende på olika faktorer, så som beställare, ägare och konservatorns bakgrund. Resultatet av diskussionen blir att behovet av fortsatta samtal och eventuell utbildning kring de etiska riktlinjerna aktualiseras. Här finns en verklig möjlighet att lyfta etiken och fördjupa kunskapen hos de yrkesverksamma konservatorerna kring vilka etiska riktlinjer som finns att förhålla sig till.

3.5 Förslag på vidare forskning

De informanter som ingått i denna studie har samtliga en lång arbetslivserfarenhet bakom sig, de har alla en akademisk utbildning även om samtliga inte studerat vid konservatorsprogrammet. I en fortsatt forskning hade aspekter kring konservatorns utbildningsnivå, ämne och i vilket land denne studerat, kunnat utgöra intressanta frågeställningar för att få en bild av hur de etiska reglerna finns med i olika konservators arbetsliv. Utifrån svaren jag fått under mina intervjuer med informanterna till denna studie samt de samtal och diskussioner jag närvarade vid under Svenska föreningen för textilkonserverings (SFT) årsmöte i april 2014, framgår det att de etiska riktlinjerna på något sätt alltid finns med konservatorerna i deras dagliga arbete. Däremot är det många som har svårt att redogöra för vilka etiska riktlinjer det är som följs och det verkar i de flesta fall inte finnas uttalade riktlinjer från de olika ateljéerna kring vilka dokument som styr verksamheten. Inom just textilkonserveringen kan det även ställas frågan om det är problematiskt att SFT inte är medlem i E.C.C.O., och att SFTs medlemmar därmed inte har samma skyldighet att känna till och följa *E.C.C.O. Professional Guidelines* som till exempel de konservatorer som är medlemmar i NKF-S är.

I fallet med föremål B, är den kyrkoantikvariska ersättningen med stor sannolikhet en av grunderna till att beslut om konserveringsåtgärder togs. Den kyrkoantikvariska ersättningen är inte djupare behandlad i denna studie, varför det utifrån det presenterade materialet inte går att dra några paralleller till den. Det hade varit av intresse att vidare undersöka vilken effekt den kyrkoantikvariska ersättningen har gällande de åtgärder som utförs på kulturhistoriskt värdefulla föremål inom Svenska kyrkan. Vidare hade resurstillgången vid olika textilkonserveringsateljéer varit av intresse att forska vidare kring. Detta kan antas spela en viss roll vid beslut om konserveringsmetoder.

Om ett intresse finns för att vidare undersöka hur konserveringsåtgärder skiljer sig åt mellan föremål i bruk och museiföremål, finns det en mängd ytterligare parametrar som hade kunnat undersökas. I denna studie tas inte någon hänsyn till föremålens varierande ålder vilket även kan vara en bidragande faktor till ett föremåls nedbrytning och således vilka åtgärder som kan komma att krävas. Inte heller föremålens förvaring eller i vilken miljö de främst finns placerade i har undersökts i denna studie. Här kan förvaringsmöbler och klimat ha en stor inverkan på föremåls tillstånd.

4 SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie var att undersöka huruvida konserveringsåtgärder skiljer sig åt beroende på om det åtgärdade föremålet är ett museiföremål eller ett föremål i bruk. Studien syftade även till att undersöka vilken roll ägaren har i beslutsfattningen, samt vilka faktorer som kan ligga till grund för beslut om konserveringsåtgärder. Genom fallstudier och intervjuer har försök gjorts att utifrån dessa komma ett steg närmare ett resultat utifrån syftet.

I studien presenteras de fyra föremålen undersökta i fallstudierna. Två av föremålen kommer från ett brukande sammanhang där båda har en religiös och ceremoniell betydelse. Det ena föremålet (Föremål B) tillhör Svenska kyrkan och har därmed ett lagskydd i Kulturmiljölag (1988:950), det andra (Föremål A) tillhör Kungahuset och skyddas inte av kulturmiljölagen. De två övriga föremålen (Föremål C och D) tillhör ett och samma museum och är museiföremål. Textilkonserveringsateljéerna från vilka fallstudierna är hämtade presenteras kortfattat, även den ansvarige konservatorn presenteras med utbildningsbakgrund och arbetslivserfarenhet. Vidare ges en beskrivning av föremålen studerade i fallstudierna. Föremålens tillstånd inför konservering beskrivs utifrån vad som gått att utläsa från konserveringsrapporterna och sedan presenteras de åtgärder som utförts på respektive föremål. Gällande Föremål A, som är i bruk, och Föremål C, som är ett museiföremål, finns det även en beskrivning av åtgärder utförda på föremålen år 1980. Detta för att ge en förståelse för föremålens konserveringshistoria, men också för att kunna ge en grund för hur synen på de respektive föremålen förändrats över tid. I båda fallen har de konservatorer som ansvarat för konserveringarna utförda under 2000-talet, intervjuats angående om liknanden åtgärder skulle vara aktuella hos de respektive konserveringsateljéerna idag om tillståndet för föremålet vore det samma.

Resultaten framkomna i utifrån fallstudierna kan sammanfattas med att åtgärderna skiljer sig mellan föremålen i bruk och föremålen i museer. Det som framförallt framkommer är hur omfattande åtgärderna är i de olika fallen. Här blir det tydligt att föremålen i brukande miljö åtgärdats med flera olika konserveringsåtgärder, till skillnad mot föremålen från museet som åtgärdats betydligt sparsammare. Det är i sig inte konstigt då föremål i bruk är i behov av mer konservering än museiföremål. Ett tydligt resultat är att det syns en förändring historiskt, då ett av de studerade museiföremålen (Föremål C) åtgärdades på ett vis under 1980-talet som sannolikt inte skulle bli aktuellt idag. Åtgärderna anses idag vara allt för riskfyllda och inkräkta på föremålets autenticitet och originalutförande. Föremål A åtgärdades på ett liknande vis som Föremål C under 1980-talet, skillnaden mellan dessa föremål är att åtgärderna går att motivera för Föremål A än i dag och skulle föremålet vara i ett likande skick som under 1980-talet är sannolikheten stor att liknande åtgärder skulle utföras. Åtgärderna är väldigt lika de som utfördes på Föremål B år 2012, vilket ytterligare förstärker sannolikheten att åtgärderna skulle komma att vara snarlika om de utfördes idag.

För att få en djupare förståelse för vad som ligger bakom besluten om konserveringarna i de presenterade fallstudierna, har de ansvariga textilkonservatorerna för konserveringarna utförda under 2000-talet intervjuats. Under intervjuerna ställdes frågor gällande vem beställaren för de utförda åtgärderna var, med vem textilkonservatorn diskuterade åtgärderna och vem som fattade det slutgiltiga beslutet gällande åtgärderna. De intervjuade konservatorerna fick även svara på vad det främsta syfte med konserveringen var. Det blir då tydligt att beslutsordningen skiljer sig mellan arbetena utförda hos den privata textilkonserveringsateljén jämfört med de två organisationsbundna

textilkonserveringsateljéerna. Detta av främst två anledningar, gällande den privata textilkonserveringsateljén finns det en extern beställare som måste godkänna de förslag textilkonservatorn har. Vidare har detta föremål ett särskilt lagskydd som inget av de övriga föremålen har. Beställaren måste ansöka om tillstånd från länsstyrelsen för att en konservering av föremålet kan bli möjlig. Vad gäller de övriga föremålen kan konservatorn själv besluta om vilka åtgärder som kan anses lämpliga utan att ansöka om ett särskilt tillstånd.

Under intervjuerna diskuteras som ovan nämnt även syftet med de respektive konserveringarna. Här belyses skillnaderna i föremålens roller, de föremål som är i bruk har ett stort estetiskt värde. Sättet föremålen används på ställer stora krav på utseendet och dessa värden måste tillvaratas och lyftas vid en konservering. Vad gäller museiföremålen är det snarare deras dokumentära roll som lyfts vid konserveringen. Föremålets autenticitet och originalutförande är tyngre värden än det estetiska uttrycket.

De etiska riktlinjernas roll vid konservering har varit svår att avgöra utifrån materialet till denna studie. Vid diskussion med yrkesverksamma textilkonservatorer anslutna till SFT framgår det att det finns en önskan och ett behov av att vidare diskutera etiken och hur den skiljer sig mellan arbete med föremål i bruk och i museer.

5 Bild- och illustrationsförteckning

Fig. 1. Fig. 1. Ärkebiskopskåpa Tx I nr. 38. Foto: Kungl. Husgerådskammaren. Bild tillsänd via elektronisk kommunikation.

Fig. 2. Biskop Arvid Runestams kåpa efter konservering. Foto: Ingeborg Skaar Textilvård AB. Bild tillsänd via elektronisk kommunikation.

Fig. 3. Arlequindräkt. Foto: Asterborn, Livrustkammaren. Kopierad vid besök i LSHs magasin i april 2014.

Fig. 4. Karl X Gustavs byxor. Foto: Göran Schmidt, Livrustkammaren (CC BY-SA)
<http://emuseumplus.lsh.se/eMuseumPlus?service=ExternalInterface&module=literature&objectId=73718&viewType=detailView>

Tabell 1. Matris över åtgärder

6 KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Otryckta källor

Muntliga källor

Informant 3: Johanna Nilsson, textilkonservator, Livrustkammaren och Skokloster slott med stiftelse Hallwylska museet, Telefonintervju 25 april 2014.

Elektronisk kommunikation

Informant 1: SV: Intervjufrågor. Augusta Persson, textilkonservator, Kungliga Husgerådskammaren, 30 april 2014.

Informant 2: SV: Intervjufrågor. Ingeborg Skaar, textilkonservator, Ingeborg Skaar Textilvård AB, 25 april 2014.

Informant 4: SV: Intervjufrågor. Anna-Lena Erlandsson, textilkonservator, Ingeborg Skaar Textilvård AB, 25 april 2014.

Seminarier och föreläsningar

”Har vi och bör vi ha samma etik och metoder för föremål som brukas och de som är museiföremål?”, Medelhavsmuseet, Stockholm, årsmöte med seminarium 4 april 2014, Svenska föreningen för textilkonservering.

Tryckta källor

Almqvist, M., Josephsson, I., Sidenbladh, R., Talling, A., & Vahlne, E. (2000). John Böttiger - en konserveringsateljé växer fram vid Kungliga Husgerådskammaren. In I. Wallenborg, K. Petersson & t. Svenska föreningen för (Eds.), *Textilskatter i svenska museer: konservatorer berättar*. Täby: Svenska föreningen för textilkonservering (SFT)

Benjaminson, L. (2012). Kyrkotextil - användning och lagstiftning. In P. Christensson & V. Overland (Eds.), *Textilkonservering - att vårda ett kulturarv* (pp. 106-115). Uddevalla: Bohusläns museums förlag.

Brooks, M. M., & Eastop, D. (2011). *Changing views of textile conservation*. Los Angeles: Getty Conservation Institute.

Caple, C. (2000). *Conservation skills: judgement, method and decision making*. London: Routledge.

- Christensson, P., & Overland, V. (Eds.). (2012). *Textilkonservering: att vårda ett kulturarv*. Uddevalla: Bohusläns museums förlag.
- Franzon, M., & Enhörning, R. (2012). Ett skepp kommer lastat. In P. Christensson & V. Overland (Eds.), *Textilkonservering - att vårda ett kulturarv* (pp. 88-97). Uddevalla: Bohusläns museums förlag.
- Javér, A. (2012). Ut ur mörkret upp i ljuset - den utställande konservatorn. In P. Christensson & V. Overland (Eds.), *Textilkonservering - att vårda ett kulturarv* (pp. 68-81). Uddevalla: Bohusläns museums förlag.
- Jedrzejewska, H. (1980). Problems of Ethics in the Conservation of Textiles. In F. Pertegato (Ed.), *Conservazione e Restauro dei Tessili: Convegno Internazionale [Conservation and Restoration of Textiles: International Conference, Como, 1980]* (pp. 99-103). Milan: C.I.S.S.T., Sezione Lombardia.
- Landi, S. (1992). *The textile conservator's manual*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Lennard, F., & Ewer, P. (2010a). *Textile conservation : advances in practice*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Lennard, F., & Ewer, P. (2010b). Treatment options - what are we conserving? In F. Lennard & P. Ewer (Eds.), *Textile conservation : advances in practice* (pp. 53-62). Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Lundwall, E. (2003). *Den ljusskygga textilkonsten: textilkonservering under 1900-talet*. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Muñoz Viñas, S. (2005). *Contemporary theory of conservation*. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Nyström Rudling, K. (2013). *Intressentens inflytande En studie av intressenternas roll vid kalkmålningskonserveringen i Barsebäcks kyrka, utifrån tekniska, formella och värdemässiga perspektiv* (Vol. 2013:29). Göteborg: Univ., Institutionen för kulturvård.
- Sand, E. (2003). *Vansinnigt kul eller frustrerande: samarbete inom konservering med tyngdpunkten på svensk textilkonservering* (Vol. 2003:9). Göteborg Univ., Institutionen för miljövetenskap och kulturvård.

Internetkällor

- AIC. (2013 [1994]). Code of Ethics. Retrieved maj 9, 2014, from <http://www.conservation-us.org/about-us/core-documents/code-of-ethics#.U2yLnFckQTA>
- E.C.C.O. (2002). E.C.C.O. Professional Guidelines. Retrieved april 22, 2014, from http://www.ecco-eu.org/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=30
- E.C.C.O. (2011). Aims and Objectives. Retrieved april 5, 2014, from <http://www.ecco-eu.org/about-e.c.c.o./aims-and-objectives.html>
- ICOM-CC. (n.d. [1984]). The Conservator-Restorer: a Definition of the Profession. Retrieved maj 9, 2014, from <http://www.icom-cc.org/47/about-icom-cc/definition-of-profession#.U2ySdlckQTA>
- ICOM-CC. (n.d. [2008]). Terminology to characterize the conservation of tangible cultural heritage. Retrieved maj 9, 2014, from <http://www.icom-cc.org/242/about-icom-cc/what-is-conservation#.U2yV8VckQTC>
- ICOM. (2011). ICOMs etiska regler. Retrieved april 23, from http://icomsweden.se/wp-content/uploads/2010/12/etiska-regler_webb-1.pdf
- ICOM. (2012). Code of Ethics. Retrieved maj 9, 2014
- ingeborg skaar textilvård AB. (n.d.-a). Företaget. Retrieved april 17, 2014, from <http://www.skaartextil.se/foretaget.html>
- ingeborg skaar textilvård AB. (n.d.-b). Om oss. Retrieved april 17, 2014, from http://www.skaartextil.se/Om_oss.html

ingeborg skaar textilvård AB. (n.d.-c). Tjänster. Retrieved april 17, 2014, from
<http://www.skaartextil.se/tjanster.html>

Livrustkammaren. (n.d.). Om myndigheten. Retrieved april 17, 2014, from
<http://livrustkammaren.se/sv/om-museet/om-myndigheten>

Sveriges kungahus. (n.d.). Kungl. Husgerådskammaren med Bernadottebiblioteket.
Retrieved april 17, 2014, from

<http://www.kungahuset.se/hovstaterna/hovstaternasorganisation/kunglhusgeradskammaren.4.7c4768101a4e8883780001233.html>

7 Bilagor

7.1 Bilaga 1 Konserveringsrapport Korkåpa HGK nr. 38 2012

Arbetsrapport A12Te033

Arbetsobjekt

HGK, Textilsamling I, 38

Ärkebiskopskåpa i guldtyg med rika broderier, franskt arbete.

Arbete påbörjat 2012-05-20

Arbete avslutat 2012-05-20

Tidsåtgång 5,00

Material och teknik

Färg och ytbehandling

Höjd	1550 mm	Bredd	3220 mm	Djup	0 mm
Längd	0 mm	Diameter	0 mm	Vikt	0 g

Övriga mått

Tillägg

Signaturer

Övriga på- och inskrifter

Märkt på linneband TU28 K.Husgerådskammaren samt TU8/28.

Tillägg

Aktuellt tillstånd

Kåpan är i gott skick men för stor i öppningen så den glider på sned. Kåpan skall användas vid Pr. Estelles dop av Anders Wejryd.

Tidigare restaureringar

Vidtagna åtgärder

Två ringar monterades på knäppklaffens framsida, dessa fästes sedan med band vid ringarna på kåpan. På så sätt blev öppningen mindre upptill och kunde inte glida på samma sätt. På baksidan fästes först ett bomullsband som förstärkning och skydd för fodret. Ringarna syddes sedan fast med langettsöm i extra stark bomullstråd rakt igenom klaffen.

Övriga upplysningar

Textilkonservator
Augusta Persson

7.2 Bilaga 2 Konserveringsrapport Biskop Arvid Runestams kåpa

Rapport

Uppdragsgivare: Karlstads stift
Box 186
651 05 Karlstad

Referens: Inger Dahlqvist

Tillståndsgivande myndighet: Länsstyrelsen Värmland/Erika Hedenskog Ärende nr:
433-5871-2011

Karlstad stift, biskop Runestams kåpa

Föremål

Biskopskåpa i sidenbrokad. Ryggskölden och de långsgående brämen framtill har en applicerad grön sidendamast. På dessa finns omfattande broderier utförda främst i läggsöm och klyvsöm. Skölden visar Jesus, den gode herden. På brämen skildras olika böcker skrivna av värmländska och dalsländska författare med bilder och citat. Kåpan hålls ihop över bröstet med en bred slejf och som knäpps på vänster sida med två kraftiga hakar och hyskor. Kåpan och slejfen är fodrade med ett brunrött sidentyg. En passpoal av samma tyg som fodret är sydd utmed nederkanten.

Tekniska data

Material tyg: Sidenbrokad
Namn: "Pengar"
Formgivning: Sofia Widén
Tillverkning: Bevilacqua, Venedig, 1938

Material applikation: Grön sidendamast
Namn: "Vinträd"
Formgivning: Sofia Widén
Tillverkning: Bevilacqua, Venedig

Material broderi: Merceriserat bomullsgarn, tråd av gulmetall
Teknik broderi: Läggsöm, klyvsöm
Material foder: Brunrött siden

besök: kungsgatan 24, vara telefon: 0512 - 123 95 post: box
25, 534 21 vara mobil: 070 - 22 911 56 e-post: ingeborg.skaar@telia.com
innehar F-skattsedel
hemsida: www.skaartextil.se org nr: 556822-7846

Mått: Längd mitt bak 162 cm, längd från nacke och utmed framkant 157 cm

Signatur på foder: ”Komposition av Märta Afzelius, uppritning av Elin Petterson, broderi av Gurli Hillbom, Licium 1947”

Broderad text nertill på brämet: ”År 1947 då Karlstad varit stift i tre hundra år skänkte vänner till kyrkan stiftets biskop denna skrud”

Tillstånd före åtgärd

Kåpan har tidigare varit inlämnad för åtgärder. Vid slejfen och mot nacken fanns skador som hade underlagningar med grönt siden och som var nersyddas med läggsöm. Kanten utmed brämet var förstärkt med ett grönt band. Slejfens kant var förstärkt med ett beige bomullstyg.

Nya skador hade uppkommit på de partier som tidigare hade åtgärdats. Delar av broderiet var bortslitet. Läggsömmen var delvis borta och nya skador, hål, hade uppkommit särskilt vid knäppningen. Brokaden i slejfen var mycket sliten och tunn, mönstret var delvis borta. Läggsömmarna i broderierna hade släppt på ett antal ställen. Brokaden hade en del fläckar och fodret var skadat vid hakarna. Passpoalen och brokaden utmed nederkanten var sliten.

Funktion/Förvaring

Biskåpskåpan används i Karlstad stift, liggande förvaring.

Åtgärd

Kåpan torrengjordes, större fläckar avlägsnades med sotsvamp. Hela kåpan rengjordes med bunden fukt. Slejfen lossades, dess metallband avlägsnades, våtrengjordes samt slätades. Metallbanden syddes fast på ett tunt bomullsband och därefter på den nya slejfen. För att motverka nya skador på brämet gjordes den nya slejfen i två delar med knäppning mitt fram och med tre hyskor och hakar. Fodret öppnades nertill och passpoalen avlägsnades. Bandet med signaturen lossades, våtrengjordes och syddes åter. Ett beige sidenband syddes utmed kåpans nederkant. En ny passpoal syddes fast och fodret justerades och syddes åter. Kåpans broderier synades noggrant och lösa trådar säkrades. Över de skadade enfärgade partierna i nacken och utmed brämet lades ett tunt siden i samma gröna nyans som originalet. Över det stora skadade området vid knäppningen lades samma gröna siden som ovan men med broderade konturer utifrån originalets broderi. Originalbroderierna kompletterades med viss sömnadsretuschering. Ett ca 6 cm brett och ca 90 cm långt brunrött siden syddes fast som en förstärkning över fodrets nackparti.

Rengöring och sömnad har utförts för hand.

Material

Kantning nertill: Beige siden, tvättat och krympt
Passpoal: Rödbrunn siden, tvättat och krympt

besök: kungsgatan 24, vara telefon: 0512 - 123 95 post: box
25, 534 21 vara mobil: 070 - 22 911 56 e-post: ingeborg.skaar@telia.com
innehar F-skattsedel
hemsida: www.skaartextil.se org nr: 556822-7846

Förstärkning nackparti:	Brunrött siden, tvättat och krympt
Lagning av bräm:	Grönt siden, tvättat och krympt
Sömnadsretuschering:	Merceriserat bomullsgarn
Sömnad:	Merceriserat bomullsgarn, lingarn, silke
Nyttillverkning slejf:	Beige och rödbrunt siden, tvättat och krympt
	Oblekt linne och bomullstyg, tvättat och krympt
	Hyska och hake

Tillstånd efter åtgärd

Biskopskåpan är ren och slät. Fläckarna har tonats ner. Broderierna är säkrade och de skadade partierna är förstärkta samt sömnadsretuscherade. Kåpan har försetts med en ny slejf i två delar som knäpps mitt fram. Den har kantats med ett sidenband nertill samt fått en ny passpoal. Kåpan har även försetts med en förstärkning på fodrets nackparti.

Materialet i biskopskåpan är åldrat och slitet. Kåpan bör brukas och hanteras med försiktighet.

Foto

Före och efter åtgärd

Datum/Underskrift

Vara 12 september 2012

Anna-Lena Erlandsson
Textilkonservator
Fotodokumentation före åtgärd

Fotodokumentation efter åtgärd

efter åtgärd forts.

besök: kungsgatan 24, vara
25, 534 21 vara mobil: 070 - 22 911 56
innehar F-skattsedel
hemsida: www.skaartextil.se

telefon:
e-post:

0512 - 123 95 post:
ingeborg.skaar@telia.com

box

org nr: 556822-7846

7.3 Bilaga 3 Konserveringsrapport Arlequindräkt

LSH

Livrustkammaren
Skoklosters slott
Hallwylska Museet

KONSERVERINGSRAPPORT
Tillståndsbesked

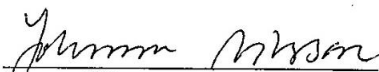
Sakord: Arlequins dräkt

Inv nr: 3658 a, b

Ägare: Livrustkammaren

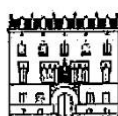
1. Föremål	7. Konserveringsplan	13. Övrig dok./litteratur
2. Tillverkningstid/ort	8. Konserveringsåtgärder	14. Använd arbetstid
3. Tekniska data	9. Konserveringsmaterial	15. Arbetet utfört av
4. Analyser/provtagningar	10. Tillstånd efter konservering	16. Protokollsupprättare
5. Tillstånd före konservering	11. Avlägsnade delar	17. Datum
6. Funktion/förvaring	12. Foto	18. Bilagor

1. En teaterdräkt för kvinnlig harlekin bestående av jacka och kjol. 1690-tal.
2. Mått: längd på jackan 62,5 cm, ärmarna 55 cm. Kjolen är 98 cm lång och 300 cm vid nedtill.
3. Modell: Jackan är figursydd med tio långa skört som utgår från midjan, framkanterna möts mitt fram och jackan stängs med hyskor. Kjolen är veckad upptill.
Material: Hela dräkten är sydd av ett tunt blågrönt chintzat linne med applicerade rutor i siden i rosa, grönt, vitt och gult. Jackan är kantad med vit atlas.
5. På skörtets första högra flik har sömmen på atlaskantningen gått upp, kantningen har också flera mörka fläckar. På den vänstra framkanten har sömmen på atlas-kantningen gått upp en bit. På höger axel är en sidenruta lös i överkanten och fransig. På vänster ärm ovanför armbågen är en söm lös i en rosa sidenruta. En gul sidenruta mitt fram på kjolen har en rosa liten fläck. På kjolens högra sida finns sex stycken vita fläckar.
En liten reva finns på en ljusrosa sidenruta som sitter på kjolens högra sida nedersta raden. Linnets är ganska skört och ömtåligt.
6. Dräkten skall ställas ut på The Georg R. Gardiner Museum of Ceramic Art, Toronto, Kanada den 20/9-7/1 2002.
7. Sy ned de lösa sömmar och partier som är nämnda vid punkt 5. Dräkten skall ställas ut på docka och för att kjolen skall avlastas sys ett bomullsband fast i linningen som i sin tur sys fast i dockan när den ställs ut. Band över dockans axlar sys också fast i kjolens linning som avlastning.
8. Lös sömmar, enligt punkt 5, på skört, framkanter och rutor har sytts ned. Tillverkning av docka som dräkten skall ställas ut på.
9. Sysilke och konserveringssilke.
14. 24 timmar.

15, 16.
Johanna Nilsson

17. 27 juni 2001

7.4 Bilaga 4 Konserveringsrapport Karl X Gustavs byxor

LIVRUSTKAMMAREN SKOKLOSTERS SLOTT HALLWYLSKA MUSEET

Konserveringsrapport

FÖREMÅL	byxor
Inv. nr	21477
Namn	Karl X Gustav av Sverige, Ägare
Datering	
Material	ylle linnelärft
Mått	Vidd: midjemått 125 cm
Placering	li 5: 2
Museum	Livrustkammaren

Beskrivning	Byxor av grå kamlott. Tillhört Karl X Gustav (1622-1660).
KONDITION FÖRE KONSERVERING	Ett hål på vänster byxben bak blev synligt då dräkten är utställd på Tre kronor. Beslut togs att montera av byxorna och åtgärda hålet.
ÅTGÄRDSPLAN	Ett flertal hål på byxorna underlagades med infärgat råsidan. Underlagningsslapparna syddes fast med förstygning och därefter användes läggsöm för att sy ned och laga hålen.
ÅTGÄRDER	Råsidan och hårsilke.
ANALYSER	Därefter återmonterades dräkten på Tre Kronor.
KONSERVERINGS MATERIAL	
VÅRD OCH TILLSYN	Dräkten besiktigas en gång per år.

7.5 Bilaga 5 Intervju Informant 1 – Elektronisk kommunikation

Kungliga Husgerådskammaren

Konservatorn

Vilken bakgrund har du inom konservering gällande utbildningsnivå och arbetslivserfarenhet?

-Konservatorsprogrammet, 3 år, Göteborgs universitet. Arbetat som textilkonservator 1 år på RAÄ och 9 år på HGK. Där emellan 3 år på Uppsala universitetsbibliotek som bokkonservator.

Lutar du dig mot några särskilda yrkesetiska riktlinjer i ditt dagliga arbete, t.ex E.C.C.O. professional guidelines, ICOMs etiska regler eller AIC's code of ethics?

- Hanna Jedrzejewskas "Ethics in Conservation" var ju den vi hade som kurslitteratur så den sitter ju i ryggraden. Annars ICOMs etiska regler.

Korkåpa HGK Tx I nr. 38

Skulle liknande åtgärder som utfördes 1980 kunna bli aktuella idag om tillståndet vore det samma? Om nej, hur skulle det gjorts annorlunda idag?

- Kåpan konserverades ju på RAÄ efter deras arbetssätt men i samråd med oss (antar jag). Utifrån hur skicket var på kåpan innan konserveringen och med tanke på att dess användning kräver hög nivå på utseende och hållbarhet (används av ärkebiskopen vid de speciella tillfällen som han tjänstgör vid) så tror jag att vi hade gjort på liknande sätt. Åtgärderna går att motivera tycker vi fortfarande.

Händer det att föremål i era samlingar tas ur bruk? Vad händer i så fall med dessa föremål?

-Ja, det händer. Det beror på vad det är för typ av föremål vad som händer med föremålet sedan. Är det ett ceremoniellt föremål med historisk kontext så är det redan inmärkt och slutar bara användas (ett ersättningsföremål tas fram), det har också redan sin placering i magasin. Vad gäller nyare bruksföremål som inte fått inventariern under sin användningstid, tex gardiner, möbelklädslar, kuddar, enklare mattor mm så måste vi ta ställning till om föremålet skall sparas eller inte när det tas ur bruk. Detta ärintendentens ansvar tillsammans med konservatorer och tapetsrare. Vad gäller tex möbelklädslar som slås av så sparas alltid minst ett exemplar, tex en stolsklädsel och ibland mer om det finns intressant information som gör att man vill spara flera stycken. Vi har dock inte möjlighet att spara allt av utrymmesskäl. Det som sparas dokumenteras, får ett inventariern och magasineras.

Vem var beställaren för de åtgärder som utfördes 2012?

-Vid provning av kåpan fanns att kåpan inte satt bra och Ärkebiskopen undrade om det var möjligt att åtgärda varvid vi konservatorer föreslog detta ingrepp, vilket vi sedan utförde.

Med vem gick diskussionerna om vilka åtgärder som kunde vara aktuella?

- Mellan mig och min kollega

Vem fattar det slutgiltiga beslutet om vilka konserveringsåtgärder som utförs?

- Vi konservatorer

Vad var det främsta syftet med konserveringen som utfördes 2012?

- Att göra den funktionsduglig. Kåpan var för vid i axelpartiet och riskerade att åka på sned vid användande.

7.6 Bilaga 6 Intervju Informant 2 och Informant 4 – Elektronisk kommunikation

Ingeborg Skaar Textilvård AB

Anna-Lena Erlandsson och jag har tillsammans formulerat följande:

Konservatorn

Vilken bakgrund har du inom konservering gällande utbildningsnivå och arbetslivserfarenhet?

- Anna-Lena, konservatorsutbildningen, fil.kand. 2008. Anställd hos Ingeborg Skaar Textilvård AB sedan 2008.

- Ingeborg, textila utbildningar samt universitetsstudier.

Tidigare anställd som konservator på

Västergötlands museum, Skara, 1981 – 85

Textilmuseet, Borås, 1985 – 90

SVK, Göteborg, 1993 – 2000

Egen firma sedan 2003

Lutar du dig mot några särskilda yrkesetiska riktlinjer i ditt dagliga arbete, t.ex E.C.C.O. professional guidelines, ICOMs etiska regler eller AIC's code of ethics?

- E.C.C.O., ICOM mm. vänder sig i första hand till museivärlden. Vi arbetar i stort sett bara med föremål i bruk, därför måste vi till viss del tänka på ett annat sätt.

Men det etiska tänkandet finns med hela tiden i allt vi gör.

•A. spara och återanvända

•Inte förändra utifrån original

•I största möjliga mån reversibelt

•Förebyggande

Biskop Runestams kåpa

Vem var beställaren för de åtgärder som utfördes?

- Karlstads stift

Med vem gick diskussionerna om vilka åtgärder som kunde vara aktuella?

- Diskussionerna, fördes dels mellan oss på ateljén, dels med stiftet och textilansvarig i Karlstads domkyrka

Vem fattade det slutgiltiga beslutet om vilka konserveringsåtgärder som utfördes?

- Beslutet, fattades av länsstyrelsen utifrån vårt åtgärdsförslag

Vad var det främsta syftet med konserveringen som utfördes?

- Syftet, en biskopskåpa skall vara vacker och värdig, får ej se sliten och ovårdad ut

Göra den användbar nu och för framtida bruk

Användandet får ej påskynda ytterligare skador

Av vilken anledning användes de valda materialen vid konserveringen?

-Materialen skall vara så likvärdiga originalen som möjligt i kvalitet och färg. En ny två delad sljff tillverkades och originalbanden återanvändes.

Dokumentation enligt länsstyrelsens anvisningar.

7.7 Bilaga 7 Intervju Informant 3 – Anteckningar från telefonintervju

Livrustkammaren och Skokloster slott med stiftelsen Hallwylska palatset Konservatorn

1. *Vilken bakgrund har du inom konservering gällande utbildningsnivå och arbetslivserfarenhet?*

Fil.lic i konservering. Separata kurser i konstvetenskap
Arbetade sammanlagt ett år på privat ateljé samt RAÄ innan avlagd examen. Anställd vid Livrustkammaren sedan examen 1990.

2. *Lutar du dig mot några särskilda yrkesetiska riktlinjer i ditt dagliga arbete, t.ex E.C.C.O. professional guidelines, ICOMs etiska regler eller AIC's code of ethics?*

Kan inte dem på fem fingrar. Vad skiljer ICOM's och AIC's? Kanske mest ICOM's.

Förs diskussioner mellan kollegorna till vardags. Ann-Cathrin Rotlind drivande i att hålla diskussionen igång.

Diskussioner har förts om det kanske skulle behövas någon försäkring om något gick snett vid arbete med uppdrag från privata kunder.

Inte lika självklart för arbetsgivaren att de etiska reglerna ska efterföljas då detta oftast innebär ett mer kostsamt arbete, men för konservatorerna är det en självklarhet att de etiska riktlinjerna följs.

Arlequins dräkt Inv nr: 3658 a,b

3. *Vem var beställaren för de åtgärder som utfördes?*

Gjordes inför ett utlån. Beställaren var Livrustkammarens samlingsenhet.

4. *Med vem gick diskussionerna om vilka åtgärder som kunde vara aktuella?*

Med övriga konservatorer vid enheten.

5. *Vem fattade det slutgiltiga beslutet om vilka konserveringsåtgärder som utfördes?*

Johanna Nilsson

6. *Vad var det främsta syftet med konserveringen som utfördes?*

Föremålet skulle hålla för utställning och se bra ut.

Så att de inte skulle komma med ett allt för trasigt föremål.

7. *1980 utfördes en konservering av föremålet då ärmar och kjolens linning sprättades bort, och hela föremålet våtrengjordes. Skulle en sådan åtgärd kunnat bli aktuell hos er idag? Om nej, av vilken anledning?*

Nej, antagligen inte. För stora risker med våtrengöring. Inte sprätta upp originalsömmar för tvätt. Idag är de måna om att hålla föremålet autentiskt och i dess originalutförande.

Gjordes av Johanna en gång på en brudklänning, men då för att den var i så dåligt skick att det enda sättet att bevara var att laminera hela föremålet. Därför sprättades den isär.

8. *Av vilken anledning valdes sysilke och konserveringsilke som material vid konserveringen?*

Konserveringssilke för att det var det tunnaste silket då tillgängligt. Sömnaden utfördes på sidentyg därför är det naturliga valet silketråd.

Fanns tillgängligt i många infärgade nyanser hos Livrustkammaren.

Sysilket användes nog i en söm eftersom det är lite starkare än konserveringssilke.

Byxor Inv. nr: 21477

9. Inför utlånet upprättades en tillståndsrapport där de skador som sedan åtgärdades var uppmärksammade, varför åtgärdades dessa skador inte innan föremålet gick på utlån?

Märkligt, kan ha varit bråttom. Slarv kanske. Skulle vara intressant att se bilderna som togs i samband med tillståndbeskrivningen för att se hur skadan ser ut på bilderna.

10. Vem var beställaren för de åtgärder som utfördes?

Johanna Nilsson, såg vid besiktning att åtgärden behövde göras och ”gick hem” till Livrustkammaren och sa till att det behövde göras en åtgärd.

11. Med vem gick diskussionerna om vilka åtgärder som kunde vara aktuella?

Ingen diskussion. Materialvalet diskuterades med Bosse Broman och Augusta Persson, HGK, för att det var i deras lokaler arbetet utfördes.

12. Vem fattar det slutgiltiga beslutet om vilka konserveringsåtgärder som utförs?

Johanna Nilsson

13. Vad var det främsta syftet med konserveringen som utfördes?

Att laga en skada och få den hel, mer stabil och för att den ska se bättre ut.

14. Av vilken anledning valdes råsidan och hårsilke som material vid konserveringen?

Nog för att råsidanets struktur passade mot föremålets struktur och för att det är en proteinfiber precis som föremålets originalmaterial.

Hårsilke för att det är lite starkare än konserveringssilke, så det håller bättre.

7.8 Bilaga 8 Anteckningar från SFTs årsmöte 4 april 2014

Anteckningar från SFTs årsmöte 2 april 2014

Diskussionen/seminariet inleds med att Ingeborg Skaar och Lotti Benjaminsson presenterar några frågeställningar och talar om arbetet på deras respektive ateljéer, utifrån exempel på arbeten de utfört på kyrkliga respektive kyrkliga och offentliga textilier.

Ingeborg Skaar, Ingeborg Skaar Textilvård AB

Ingeborg presenterar exempel från arbete med kyrkliga textilier.

- Ingeborg talar om att konserveringarna behöver vara raka, snygga, i rätt färg osv. Estetiskt tilltalande.
- ”Modern sömnadskonservering” (läggsöm, underlagningar, förstygning) mot äldre lagningar (stoppning).
- Textilier i bruk måste kanske ses på ett annat sätt.
- Anna Ehn Lundgren fliker in med en kommentar om att textilier i bruk kan behöva en ”ordentlig lagning” och inte en konservering. Erfarenheter från hennes tid på Armémuseum.
- Hur använder och definierar vi begreppen konservering, renovering och restaurering?

Lotti Benjaminsson, SVK

Lotti presenterar exempel från SVKs arbete med kyrkliga och offentliga textilier.

- ”Vi vet vad vi gör, men kunden har en helt annan bild av vad den vill ha”
- Måste finnas en dialog och ett resonemang med kunden
- Funderar över värdet att använda föremål och på det sättet bevara en tradition.
- Vilken effekt får det om kyrkan arkiverar och ”pensionerar” sina föremål?
- Återanvändning av delar från föremål.

Gruppdiskussion

Efter Ingeborg och Lottis presentationer delas mötesdeltagarna in i tre mindre grupper för att tillsammans diskutera följande frågor

1. Hur skiljer sig vår etik för föremål som brukas och de som är museiföremål?
2. Hur skiljer sig våra metoder för föremål som brukas och de som är museiföremål?
3. Hur avgör vi att våra resurser används på rätt sätt?

Anteckningar från gruppdiskussionen

- En i gruppen med erfarenhet från museum där konservering även görs på uppdrag utifrån börjar med att ta upp beställaren vid konservering av föremål i bruk. Hon säger att beställaren är ett facto som konservatorn måste förhålla sig till. Konservatorn råder ett icke-bruk men beställaren vill bruka.
- Stolar på Halwylska som ska kläs om
- Museiföremål som ska ställas ut och inte
- Mycket problem med konserveringar gjorda med tyll
- Vad gäller kyrkliga föremål tar en av konservatorn upp att åtgärderna handlar om att ge skydd för framtida nötning, skadan finns men åtgärderna skyddar så att det inte blir värre.
- Diskussionen kommer in på chefer som motarbetar konserveringar. Exempel från Nordiska museet inför utställningen Modemakt där chefen sa nej till all konservering inför utställningen. Det fick inte upprättas konserveringsrapporter, konservatorn som

berättar detta menar att ibland får man göra vad nöden kräver. Konserveringar gjordes utan att rapporter upprättades för att konservatorerna ansåg det vara nödvändigt med åtgärder för att föremålen inte skulle skadas.

- Det är inte föremålen i bruk som arbetsmetoderna är utformade efter. Konservatorer har i liten utsträckning lärt ut och diskuterat de föremål som brukas.
- Under RAÄs tid som beslutsfattare för textilkonserveringen av de kyrkliga föremålen var det intendenterna som bestämde vad som skulle göras och de som utförde arbetet var sömmerskor.
- KAE är en stor bidragande anledning till att så mycket konserveras inom kyrkan idag. Det kostar mer för församlingen att göra nytt än att konservera. Inget KAE för nytillverkning.
- Egna reflektioner under diskussionen: ”Frågor om etiken kommer upp. Etiken ska vara ett hjälpsamt arbetsredskap. Är den det idag? Är den för enspårig? Sätter den konservatorn i en besvärlig situation?”
- Föremål med ett ikonvärde, efter en åtgärd mår föremålet bättre men det ser inte bättre ut. Detta kan vara svårt att förklara för kunden.
- En av konservatorerna säger att åtgärderna kanske borde skilja sig mer åt mellan de olika föremålsgrupperna?
- En annan säger att vi kanske inte ska vara så rädda för föremål i bruk. Säger vidare att museiföremål är ett dokument, föremål i bruk är bärare av annan immateriell information.
- Det tas upp att det görs mycket åtgärder i församlingarna på lagskyddade föremål, som inte det ansöks om tillstånd för.
- För privatpraktiserande konservatorer kan det bli en kollision med ens etik när kunden kommer med krav och önskemål.
- Det är även skillnader mellan olika typer av museer, t.ex. miljömuseer och ”vanliga museer”.

